د اروا ښاد دکتور محمد سعید «سعید افغانی»

داوم تلین په مناسبت

PROPERTY OF
ARIC
Established
1989

دنجات او کامیابی لپاره د علم

او فلسفې له نګاه

دکتور محمد سعید «سعید افغانی»

دچاپ کال ۱۳۷۰

داروا بنیاد دوکتور محمد سعید
سعید افغانی» داوم تلین په مناسبت

PROPERTY OF
ARIC
Established
1989

دنجات اوکامیابی لپاره د علم او فلسفې پرنګاه

مولانا داکتر سعید (سعید افغانی)

کابل - ۱۳۷۰

د نجات او کا میا بی لیاره
د علم او فلسفی په نگاه
داسلا می شؤنو اواوقا فـو وزارت‌دخپرو نو له ریا ست څخـه
مولف : دوکتور محمد سعیـــــد «سعید افغا نی»
د لیکلو نیټه : کابل ـ ۱۳٤۹
مهتمم: محمد اسما عیل دپیلم حق مجلی مسوول مدیر
شمیر: (۳۰۰۰) ټو کـه
د چاپ ځای : آریا نا مطبعه
د چاپ کال : کابل ـ ۱۳۷۰

دمطالبو فهرست

عنوان	مخ
یادونه	یو
سر یزه	الف
د بشر سعادت په څه کښې دی	۱
د قهر او غضب علاج	۵
د زړه سوړ والی	۲۳
غفلت	۲۹
د حیرا نوالی علاج	۳٤
زه با ید څه وکړم	۳٦
د بسیطه جهل علاج	٤۰
دمرکب جهل علاج	٤۵
پیژ ند نه	٤۸

عنوان	مخ
د سعادت معراج	۵۲
د دنیا مو فقیت	۵۷
دویری علاج	۶۳
دمرک د ویری علاج	۶۸
ها لی همت	۷۷
د شهوت د افراط او غلیان علاج	۸۰
دځوا نانو دپاره	۸۸
قنا عت څه معنی لری	۹۴
د دوکتور سعید افغا نی اثار او تا لیفات	۹۸

پاڼونه

زموږ په گران هیواد افغانستان که دیلی پو هانو او مخورو عالمانو ؤتاریخ په اوږ دو که دخپلو خلکو لپاره دقدر وړ خدمتو نه کړی او داسلامی علو مو د خپرو نی په برخه کی نی داسی آثار لیکلی چی د لوستو نکو دینی تنده پر ی ماتیږی.

ددغو دینی پو هانو او عالما نو په ډله کی محترم مر حو م دا کتر صاحب محمد سعید سعید افغا نی درو ښانه ستور ی غو ندی ځلیږی چی دهغی زیا ت آثار او رسا لی پدی ور ستیو کلو نو کی چا پ شوی او په هغی کی نی زمو ږ دمسلما نو خلکو دردو نه او دینی ضرور تو نه پوره خپر لی او په کرده لیکنو کی نی دښه او سو کاله ژوند لپاره داسی جملی په ستر کو لگیږی چی هغه دبشر یت لو مړنی ضرور ت او داسلا می نړی دموفقیت او نیکمر غی زیر ی له ځانه سره لری .

یو

دغه محترم دینی ستر عالـــم دسولنی اوتفاهم لپاره مبـــارزه او داسلامی نړی دو حد ت او یوا لی لپاره تری زمو ږ داسلا می هیواد دتو لو خلکو دیوا لی په هکلـــه زیات آثار لیکلی دئ .

او دهغی تر څنګه لی د خلکـو ددینی او علمی ګندی دما تو لـــو ژیا تی هڅی کو لی چی دغه قلمی اثر دهغی ښه بیلګه بللی شو ه پدغه رساله کی چی د (د نجات او کامیا بی لیاره دعلم او فلسفـی په نګاه) تر عنوا ن لاندی لیکـل شوی مر حو م مو لو ی محمد سعید سعید افغانی خپلو مسلما نانـــو هیواد والو ته دهغو ی دستونز و دحل لیاره لتولی او دوی ته ئـــی دمحمد ی شر یعت په رڼا کی دژوند ګولو تو صیه کړ یده .

د اسلامی شئونواولو قا فـــــو وزار ت دنشرا تو اداره افتخارلری چی دداسی ستر دینی عالم اودخپلو خلکو د سو کالی لیکوا ل هغه آثار چاپ ته سپار ی چی تر میړ نـــی مخکی ئی لیکلی و او د خا لق متعال له دربار څخه هغه ته در حمت او مغفر ت غو ښتو نکی یو .

امین یارب العا لمیـــــن

الحا ج محمد و لـی فتـــــی

نشـــرا ت رئیس

«بسم الله الرحمن الرحيم»

الحمد الله و کفی و الصلـــوة والسلام علی عباده الذین اصطفی»

اما بعـــد .

کرانو ورو نو عز یزانو زه محمد سعید (سعید افغا نی) دمو لنـــا عبدا لمجید (صافی) ځوی دمشرقی په سمت دلغمان په حکومت د عمر ـ زائی په علاقه دخیر اباد په کلـی کښی ځیږ یدلی او او سیدو نکـی یم . زه په داپو هیږم چه تا سـو په ما ډیر حقو ق لری او خپـــل مسئو لیت تر یو ی اندازه ی پیژ نم زه مقریم ما په خپل حیا ت کښـــی داسی یو څه خد مت و نه کړی شو چه هغه دستاسو د حقو قو داداء په حساب کی شمار شی هو : زه مقریم چه قاصر یم مگر په دا فکر کښـی اوس دی مر حلی ته ور سید لـم چه قلم را اخلم د حکمت اوداخلاقو او تاریخ دموثوقو کتابو مطالعی څخه وروسته دفکر او تعقل ځنی څه لیکم او په ضمن کښی یو څه خپلـــی تجربی او معلو مات هم پـــر ی

لیا توم . زه پدی کتاب کښې غواړم چه درو حی او لکسی مهمو امراضو علاج او اجتماعی لیار ښو نـــی راتو لی کړم . او دد ی امراضو هلل او مناشی پیدا او بیا د هغـی په منا سبت د مر ض معالجه وښیم او مقصد می په کښې همغه دی چه کو ندی که یو څه په خدمت کښې حساب شی که څه هم په هر شـی کښې ښه نیت د ثواب مو جب کرځی او دنیت برابرو ل کـران کار دی لکن زه د قا در او مقتدر ذات ځنـی ددی التما س کوم چه د کتاب دښه والی په اثر زما په نیت کښې څه خلل او غشی وی په خپل فضـــل او کرم ئی سره د نورو تو لو گناهونو هفه کړی هیله لرم چه ددی کتاب په واسطی د ټول بشر او علـــی ـ الخصو ص افغا نستا ن ته زیا ت خیرونه ور سوی او دملت په کتنه ملی تمام کړی .

زه پدی وسیله دالله پاك ځنـی داهم غواړم چه قول مود عمل سره برابر پو هان مود ناپو هانو مربی او نا پو هان مود پو هانو مطیـــع او فرمان قبلو نکی و گر ځو ی .او په ښه کار او عملی مودد نیا اود آخرت دسعاد ت لو یو مراتبو تـــه ورسو ی .

امین یار ب العلمین . الهی :ته موموفق کړی او زموږ د ژو نـــد روانه قا فله پوره تر مطلبه ورسوی.

(سعید افغانی)

د اثر د اوګی لمدانه تا

PROPERTY OF
ARIC
Established
1989

آریانا مطبعه

PROPERTY OF ACKU 8527

دبشر سعادت په څه کی دی؟

گران لوستونکی په ددی پـــوښتنی دځواب دپاره هریو ځا نلـــه څه په خیال کښی لری هو :دپـــوهانو فکر یو وخت داسی مر تبـــی ته رسیږی چه واړه واړه شیا نـو ته اهمیت نه ورکوی اوپه تـــدر یجی صور ت سره دکور ځنی کلـــی ته اود کلی ځنی قری ته لود قـــری ځنی علاقی ته او د علاقی ځنـــی سمت ته اود سمت ځنی مملکت او وطن ته او دوطن ځنی دنیا تـــــه دفکر وړا نکی او پلوشی خپرو ی او ددنیا اصلاح او اتحاد او تر قی اوارای د نظر لاندی راو لی .دارنگه افکار د هغو اشخا صو په نصیـب کیږ ی کوم چه ددو ی اصلا حـــی سیر او حر کت ځنی د ښی تر بیی په مرسته مخ په انسا نیت روا ن وی په یاد لری .کوم هغه و طن او جامعه چه هلته پو هان خپل مسئو لیت پیژ نی په داسی جا معـــــه او وطن کښی خلك دیر درو ښا نه احسا ساتو خاو ندا ن وی اودعمل اوامل اساس او بنیادنی اود حیـــات

اوژو ند ثانیی اودقیقی لی تـــول داصلاً حی افکارو او د بشرد سعاد
دت دتارو نو ځنی بوده او تنسته وی شك نه شته چه که نن پـــه
دنیا کی له یوی خوا سخت زور اوظلم او دسیا ست په طلسمی پرده
کښی رنګارنګ چلو نه او چانسونه روان دی لیکن لـــه بلی خواآه او
فریاد و نه شته او دبشر دحقو قو او دآزاد ی او ارامی او سعا د تد
پاره کی خبر ی اتر ی او ریـــد ل کیږی. که څه هم په زړو نو کښـــی
به هرڅه وی او افکار به د حـــرص په مر ض علیل وی . لیکن حقیقت
داد ی چه ځنی خلك د بشرد سعادت او ازو نه هم پور ته کوی اوداهم
ده چه په دی اوازو نو کښی دد نیا مصلح سیا سیو ن تبصر ی کوی او
په تبصر و سره پو شیده اومـــر موزه اسرار او اعراض کشفو ی او
وائی چه په داخبره کښی دا مقصد دی او په دا کښی دا با ید ووا یم
چه نن په دنیا کښی له یوی خـــواسخت رو حی امرا ض او اجتما عی
مفا سد لیدل کیږی او له بلی خوادپو هانو هلی او ځلی قا بل التر-
حم معلو میږی . بیا هم نا امید ی په کار نده او دومره باید مایوسه
نشو چه د بشرد سعاد ت د پاره به هیڅ نکړو او دا ځکه چه قدر تد
هر انسا ن په ختیه او سر شـــت کښی متضاد ی قواو ی تخلیق کړ ی
د ی.

هو : بخل، حسد، حرص، کینه ،ظلم ،تعـــد ی ،غدر ،خیا نت، او

داسی نور علمی او اخلا قـــــی او اجتماعی ، او اد بی ، اوسیاسی
مفاسد ،او خطاوی ، که د حضـر ت انسان ځنی تر شح او بروز کو ی
لکن رښتیا خبره داده چه په هـــم دا انسان کښی داقو ت او طا قـت
او صفت هم شته چه د عا جزا نو سره مرسته کوی او د خپـل لاس
ګټه او حاصل د خلکو په رفاه اواسا یش کښی مصر فو ی اود خلکو
دخطا وو ځنی عفوه لری اودعفـوی ځنی ورو سته بیا په صاف زړ ه
محبت او خد مت کوی . هم داانسان دی چه دانسا ن دپاره ئی علمی او
اخلا قی او اجتماعی او اد بـــی او سیاسی لیاړ ی او پا نکی پیدا کړی
او دتمد ن او داجتما ع په بر کت ئی انسان دو حشت او بر بر یـت
ځنی خلاص او په علمی او فنی اوزراعتی او اقتصا دی چارو سره ئی
دحیات په مستر یحو مراحـــلو اومراتبو پوه او خبر کړو مقصـــد دا
چه که څه هم په انسا ن کښـــی منفی قواوی شته او دا منفی قـواـ
وی ګله شدت او غلیا ن لری اوددنیا هوا تار یکو ی لیکن دانسا ن
سره لکه چه مخکی مو ورو پلـــی دا قو ت او طا قت هم شته چـــه
ممثهتو قواوو په بر کت دحیات فضاء صا فه وی او دبشر د سعا دت دپاره
کا رمت کوی زما په عقیـــــــد ه چی بشر حقیقی سعا دت به هلته
حا صل شی چی مادیت او رو حا نیت تعا دلی رنګ قبو ل کړی ځکـــه
دا فکر غلطه دی چی دنیا پـوا زی دما دیت په اساس قا ئمه ده اوهرڅه

به په همدا کښې دی چه مـــــا دی شیان لوړ شی همدا رنګه د اهـــم صحیح نه ده چه په دنیا کښې بـــه یوازی رو حا نیت دحیات اساس وی نه بلکه باید دادواړه په تعادل سره صو رت او اساس پید اکړی نو پدی اساس ددنیا پوهان دی دما دیت اورو حانیت دتعا دل دپاره لحد مـــث وکړی اودرو حی او نفسی مهمـــــو امراضو دی په ښه شان سره علاج او اجتما عی لیار ښو نی وکړی.

دقهر او غضب علاج

هغه چه لیدل کیږی ددنیا اکثری بی نظمی دقهر او غضبی اثرات دی
نو ځکه دهر څه نه اول دقهر او غصی اساسی چاره په کارده . قهر او
غضب یوداسی نفسانی کیفیت اومرض دی چه په داسی وقت کښی
روح اودبدن حیوانی قواوی ددننه وجود ځنی بیرون خوا ته دو تلو
حرکت او فعالیت او جدیت کوی او ددی مرض سبب او علت دهغه
انتقام اخستلو حس دی چه په مغزو کښی دکومی موجبی له اثره پیدا
شوی دی اوکله چه دا قسم حرکت او فعالیت زیات قوت او شدت موندی
اګری نو پداسی وخت کښی د ماغ او عصاب چه دنفسانی روح دتګ او
راتګ ځای دی دیو تاریك او مظلم دودځیتی ډك شی اوددغه دود دتار یکی
له امله دعقل نور په پرده کښی واقع شی ترڅو دفعالیت او لیار ښو نی
ځنی ولویږی باید ووایو چه د غضب دآخری مرحلی علاج مشکل ښکاری
ځکه که هر څومره نصیحت او منت وشی هغو مره دغضب اور په اشتعال

اولمبو راځي مګر دومره کیدلی شي که غضب ناک سړی په دا وخت کښې خپلې وضعې ته تغیر ورکړي یعنې ناستی ځینې ولاړې ته اودو لا ړ ي ځنې نا ستې خوا تـــــــــــه انتقال وکړي نودغضب شدت اوتیزې په یې څه لږ شي .

وایي: که دغضب په وخت کښې سړی یخې اوبه وسکې او یا ویده شي غضب به یې تخفیف پیدا کړ ی . دا باید په یاد ولرو چه مزاجونه دغضب په وخت کښې په څلور ډوله دي .

(۱) ځینې مزاجونه کبریتي صفت لري چه دلږې څه واقعې په اثر اور اخلي .

(۲) ځینې دوچ لرګیو په شان په اشتعال کښې دکبریت ځنې بطی وي.

(۳) ځینې د غوړیو غونډې چه اول اور نه اخلي اوکه اخلي نو بیا لمبې وهي .

(٤) ځینې خلك بیا په ډیـــــرې سختې په قار کیږي اوچه په قار شي نو بیا بالکل انفلاق کړي .

همدا وجه ده چه د غضب د څلورم قسم ځنې رسول اکرم صلی الله علیه وسلم خلك ویرولي دي.

فرمایي (ایاکم وغضب الحلـــیم) دحیلم سړی دقهر ځنې وو یریږ ئ په حدیث شریف کښې را غلی چه بنی آدمان په غضب کښې څلور طبقې دي

(۱) ځغرده په قا ریږی اوځغرده د قهرځنی کر ځی.

(۲) وروسته په قار یږی اوځغـرده منحرف کیږی .

(۳) وروسته په قاریږی اووروسته دقهر ځنی اوړی.

(٤) ځغرده په قار یږی او ډیـر وروسته دقار ځنی خلاصیږ ی .

بهتر خلك هغه کسان دی چه ددوهم قسم ځینی وی او بد ترین د خلکو هغه خلك دی چه دآخر قسم ځنـــی وی .امام غزالی رحمت الله علیـــه فرمایی ددی له امله چه غضب داعتدال دحد ځنی سړی باسی نو ځکه دقدرت خاوند ته په کارده چه غضب پـــه وخت کی دی په چاد عقو بـــت او امر نه صـــــــا در و ی . اودا ځکه نه چه دغضب په اثـــر د عدالت داندازی ځینی تجاوز وکړی همداوجه وه چه امیر المو منین حضرت عمر بن خطاب (رض) یو ورځی یـــوست په مسکراتو نیشه سړی ولیدی وی غوښتل چه په دروئی وو هـــی مگر هغه چه داوضعیت حس کړو نو په کنځلویی پیل وکړه همغه و چـه حضرت فاروق (رض) ورته ســـزا ورنه کړه وی وویلی زه ده په قهـر او غضب راوستلم نوکه په درویـی ووهم احتمال لری چه د قهراوغضب له امله به یی ووهم نه د خدای لپاره: پوورځی کوم مجرم سړی د حضرت عمر بن عبدالعزیز رحمت الله علیه] په حضور دبی ادبی په قواره خبر ی وکړی عمر بن عبدالعزیز وویلی که په قهر کړی دی نوی نو په عقـا ب کړی به می وی .

اوس به رایشو دیته چه غضب اوقهردا سبابو اوعللو له تحـــوا تحلیل کړو ترڅو دهر سبب پـــه مناسبت علاج اواصلا حات وشی څنګه چه لیدل کیږی د غضب اسباب لس دي.

(۱) خپـــل ځـــان لیـــد ل ،(۲) فخر کول ،(۳) په خبرو کښـــی تیزی، (٤) په خبره کښی ټینګید لاومخا لفت ،(٥) ټوکی ،(٦) تکبـر ، (۷) استهزا اوپه بل خندل ،(۸)غدراوخیانت ، (۹) دانتقا م په صورت کی ظلم کول ،(۱۰) ښو شیا نوپسی افراطـــی هڅـــه. او کـــوم هغـــه عواقب چه دغضب څخه ورو سته پیدا کیږی اوه دی .

(۱) پښیمانی (۲) دانتقام او بدلی اخستلو ځنی ویره چه یا به یی پـه دنیا اخلی اویا به یی په آخرت کښی(۳) ددوستانو دښمنی (٤) داراذلـو استهزاء (٥) د دښمنانو خـو ښی(٦)د قهر ځنی ورو سته دمـــزا ج تغیر (۷)دغضب په حالت کښـــی درد او تکلیف .

حقیقت دادی چه غضب د یوساعت لیونتوت دی حکماء وائی د غضـــب ناکو خلکو مزاج داعتدال ځنی زیات حرارت خواته مایل وی او که داقسم مزاج دوام وکړی نویو قسم جنو ن تری پیښیږی چه هغی ته د اطباءوپـه اصطلاح کښی سبعی (ددرنده ګانو)جنون وائی حضرت علی کرم الله وجهه فرمائی تیزی (یعنی غضب) دجنون له اقسامو ځنی ده که غضب ناکه سړی پښیما نه نـه شـی حتمـا عبه داجنون محکم شوی وی اودزیات غضب

په اثر داسی هم کیږی چه کله روح دانقباض په اثر باندی سخت حرکت کوی او پدی اثر احتما ل لری زړه چه دحیوانی روح منبع دی خالی پاتی شی اوکوم هغه روح چه دزړه ځنی اعضا و ته رسیږی او په هغه سره دانسان نورم راځی قطع کیږی اوداسی هم کله کیږ ی چه دغضب دحرارت په اثر دروح جوهر سوزی او یو نا څا په سړی مری . او کله داسی هم کیږی چه کوم هغه اخلاطه چه دبدن دقوام دپاره زیات ضرورت لری وسوزی اوردیه امراض ترینه پیداشی او دوخت په تیریدو دهلاکت موجب کرځی. بایدومنوچه د غضب مرض سخت مرض دی نوځکه کله چه حضرت ابوهریره رضی الله تعالی عنه دحضرت مصطفی صلی اله علیه وسلم ځنی دنصیحت غوښتنه وکړه رسول صلی اله علیه وسلم په دری واری وویل چه دغضب ځنی ځا ن وسا تی.

دصحابه وځنی یو دحضرت محمد مصطفی صلی اله علیه وسلم حضور ته راغی پو ښتنه ئی وکړه چه دین څه شی دی رسول صلی اله علیه وسلم ورته په ځواب کښی وفرمایل چه دین ښه خوی دی داسړی بیاد رسول صلی الله علیه وسلم ښی خواته راغی او همدا پوښتنه ئی وکړه حضرت صلی اله علیه وسلم ورته همدا ځواب وویلی په بل کرت دی درسول صلی اله علیه وسلم دچپ پلوه راغی او همد اپوښتنه وکړه او همدا جواب ئی واورید .په څلورم کر ته درسول صلی اله علیه

وسلم دوروسته ځنی راغی او پوښتنه ئی وکړه چه دین څه شی دی رسول صلی اله علیه وسلم مخ وروا ړ ولواووی ویلی نه پوهیږی دین دادی چه په غضب او قهر نه شی په قران پاك کښی راغلی

(والکاظمین الغیظ والعافین عن الناس) د خلکو نه غضب علاج لکه دنورو امراضو په شان نی داسبا بو په دفع کولو اومحوه کولو راځی نو ځکه دادی چه موږ لاندی ډول دمخکینیو لسو اسبابو په قلع او قمع کښی په واضح ډول بیان ته ادامه ور کوو.

(۱) که غضب دخپل ځان دلیدلو ځنی وی یعنی دا چه سړ یته خپل ځان مجمع دفضائلو ښکاره شی او دنور چا او صاف او محا مدئی هیڅ په نظر ور نه شی نو علا مه به ئی داوی چه دارنگ خلك په خپل ځان په ماحول کښی مستغرق وی اوچه لږ څوك دده رضا ځنی تخلف وکړی په قهر او غضب کیږی به ددا قسم روحی مرض دپاره پوهانو په دا ډول علاج ښو دلی دی دارنگه خلك دی لطفاً ځغرده خپلو معا ئبو او نوا قصو ته ځیر شی او لږ داپه فکرکښی راولی چی هیڅوك دنواقصو ځنی خالی نه دی او انسان دنقصان ځنی مخلص نه لری او همیش دی دا په فکر کښی راولی چه حکیم حقیقی یوزره دموجو داتو ځنی بی دکومی فائدی نه دی پیدا کړی او دا هر موجود چه موږ ئی گورود حکمت له امله پیدا شوی نو په داوخت کښی په سړی ته دا

په فکر کښې ورشئ چه په‌هر موجود کښې یو کمال او حکمت شته دی چه په نورو کښې به شاید نوی‌او یا به په نورونه پوره کیږی . هود عالم‌په نظام کښې هر موجود دموجوداتو دخل لری .

(۲) که غضب او قهر دفخر کولو ځنی پیدا شوی وی یعنی دا چې سړی په خپل ځان باندی فخر کوی‌او ددی فخر سره چه څوك مصادم وکښې نود غضب مواد ئی په جوش‌راشی په داسی وخت باید دارنګه فکر وکړی شی چه ددنیا فخر کول‌خو یاد مال اویا دجمال او یاد نسب او دجاه له امله وی او په داسی‌شیا نو باندی‌فخر کول دعاقل اوپوه سړی کار ندی ځکه چه مال نن شته‌او سبا نشته او هر څوك ئی لری جمال اوښا یست خوهم باقی اودایم‌ندی ملکه دمزاج په بد لیدو او دمرض په عارض سره ډیر ښایسته رنګرنه تور کودی کر ځی نسب هم دفخر کولو لایق ندی ځکه.

هغه ناوی چه په ځان ښا یسته نوی

څه‌په کار لری ښایست دمور او ینا

او که یو څوك داسی جنا ب‌ته چه په پلاراونیکه نازیږی ووائی: آشنا دا صفت خو دستا صفت ند ی‌دا خودی دپلار اونیکه صفت دی نه پوهیږم دی به په جواب کښې څه‌ووائی او که فرضاً‌پلار او نیکه ئی حاضر شی او ووائی چه دا ځما صفت دی ستاصفت ندی نو څوی‌په

څه وکړی ؟ او کیږی چی دده دپلار او نیکه هڅولی دده دپلار او نیکه
ځینی هم په ښه او صافو کښی زیات وی نو عاقل او پوه سړی نه
هیڅ دانه ښایی چه د بل چا په صفتونا زیږی بلکه که څوك واقعاً دفخر
دعوه لری نو خپل ځان دی ښه کړی ځکه خپل لږ صفت د پلار او نیکه
دډیر صفت نه زیات قیمت لری یوعربی شاعر وایی :

ان افتخرت باباء معنوا سلفا + قلناصدقت ولکن بسما ولد وا +

که ته په هغه پلرونو چه مخکی تیرشوی فخر کوی نو مو نږ وایو چه رښتیا
دستا پلرونه ښه خلك و لکن نا اهله یی ځینږ ولی دی حضرت رسول صلی
الله علیه وسلم فرمایی **(لاتأتونی بانسابکم واءتونی باعمالکم)**
ماته په انسابوخپلومه راځی بلکه په اعمالو خپلو سره رایشی یعنی زما
په نزد د انسا بو قیمت نشته بلکه داعمالو قیمت دی حضرت علی کرم الله
وجهه په یو قطعه شعر سره فرمایی .

انا ابن نفسی وکنیتی ادبی + من عجم کنت او من العرب +

ان الفتی من یقول ها انا ذ × لیس الفتی من یقول کان ابی ×

وایی زه ځوی د خپل ځان یم اوکنیه زما ادب دی فرق نه کوی که د
عربو ځنی یم او که عجمو او دا ځکه چه سړی هغه دی چه ووایی زه داسی
او داسی یم . هو هغه سړی کامل ندی چه وایی پلار می داسی او داسی.
حکایت دی چه د یونان کوم یور ئیس په یو غلام باندی فخر کولو غلام ورته

ووبلی چه که دا فخر دی ددی ښـوکالیو داغستلو له امله وی نـو دا صفت خود کا لیو دی دستا نه دی . او که په داد سور لی چالاکو شیا نـو با ندی فخر کوی دا صفت خو هم دستا نشو او که په خپلو پلرو با نـــد ی ناز یږی نو د صفت وړ خو دی پلرونه شول نه ته یعنی ته په خپله کـــوم صفت نلری او په تاکی دا ټول صفتونه دبل چا دی او که پلرو نه دی خپـــل صفتو نه در نه واخلی په تا کی بـه څه پا تی شی ؟

داود هغه چاعلاج چه دفخر کولو په مرض مبتلا وی . او که سره ددئ دکوم سړی په خپل ځان با ندی د فخر کولو عا دت ځنی زړه نه صبر یـږی نو دا دی هم واوری (کس نه گو یـدکه دوغ من ترش است) هـــو. مشك آن است که خود ببوید +نه آنکه عطار گو ید +

۳) په خبرو کی تیز ی لرل یعنی دا چه سړی په خبرو کښی د مقا بـل او مخا طب د حقو قو مرا عات نه ساتی او چه د مخا طب له خوا نه په نه منلو ګره مخا مخ شی نود قهر او غضب تیل یی اور اخلی .

٤) په خبرو کښی تینګیدل یعنـی دا چه سړی په هره خبر کښی دلانسلم په غو ندی نا ست وی او لـکه د ژری غو ندی به حق او نا حق نښتی وی او چه څوك یی ښه استقبال ونکـــــړی نو یووار په عصبا نیت پیلو کـړی- ددی دواړو اسبا بوعلاج دادی چـه سړی دی با ید په دا پوه شی چه دا دول صفت او عادت د محبت او الفـت سلسله قطع کوی اود وحدت او اتفاق

انحلال راولی دا دواړه خصلته د انتظام دعالم دپاره مضر دی او زیات مفاسد لری. سړی دهر چاپه انظارو کـــی مستبد او سر زوری معرفی کـــوی او هیڅ کله به په خپل مطلب نه بریالی کیږی سړی باید فکر وکړی چـــی خبری او جنګ سره فرق لری او پـــه خبرو کی مطابقت د مقتضی د حـــال سره ضروری ده خبره د پوهانو پـــه نزد زیات قیمت لری . هو خبره دا نده چی هر څه به سړی وایی خواه ومنل شوه اوکه نه هوهرڅه ځان ته لیاره لری. اوهر څه دپاره صورت په کـــاردی دا بده نده چی سړی په خبرو کـــی کله بل ته ځان تسلیم کړی بلکه دا بده ده چی د خبرو ځنی خوا شنی پیدا شی او بد تا ثیر وکړی .

٥) تو قی کول یعنی دا چی ســـړی په توقو او تقا لو کی دحد ځنـــــی تجاوز وکړی او د ادب مرا عـــا ت اوروا اوناروا لحاظ ونه سا تـــــی دا قسم تو قی بدی دی هو تو قـــــی چی په کی نا روا او تجاوز د انـــدازی ځنی نوی بدی ندی . لکن داســـــی تو قی چی سړی به په هیڅ شی بنـــد او واز نوی بد عواقب لری دیر کرته داسی پیښه شوی چی اول تو قه وی بیا پټاقه شی او یو تر بله ســـره لاسو نه واچوی او دښمنی تری جوړی شی زه په دا کی زیات تجر به لـــرم او دیر داسی وقا یع می لید لی چـــی دبیخا یه تو قو په اثر د مرګ او خون خو نی صحنه جوړه شوی ده او لا ترننه پوری یی روغه نده مو ند لی . ښه دا نو ولی او په څه . نو باید دالازمه

ده چی سړی څه د خو لی ځنی کـاږی دعقل او فکر په سندان یی دا ســـی وتکوی چی غل او غش هیڅ په کـی پا تی نه شی هو زړه ته هر څه راځی او په فکر هر څه تیر یږی لکن هر څه دویلو نه وی او نه هر څه د خو ښـی وړ کر ځی . تو قه خو سړی ددی دپاره کوی چی خپله او بل پری خو ښ شی نه دا چی دی او بل پری خفه او ملول شی که د سړی په توقو لی غرض دا وی چی خپله خو له وینجه کړی . نو دتو قو دپاره حا جت نشته زما ورتـه اجازه ده چی همیش دی خو له وینجه ونیسی او که توقو کی مقصد دا وی چی د بل او ځان خسته توب او خفگا ن پری لری کړی نو با ید د بل د حقوقو مرا عات او لحاظ په خاطر کی ولـری داسی څه د عقل او فکر په قوت اولطافت سره ووایی چی د درد دواء او خستـه توب یی په خو ښی بدل شی . تو قی او مسخری فرق لری . لکن ځینی خلك دتو قو په دعواء تو قو ځنی مسخـری جوړوی او په مجلس کی ځینی خلك دمجلس د اشتراك ځینی پښیما نه کړی اودیته یی اماده کړی که د طا قـــت او حو صلی ځنی پوره شی نو بالمثل جواب ووایی او یا لړایی تر ینه جوړه کړی اود خوند په شخوند بدل کاندی اویو د ماتم اجتماع تر ینه پیدا شـی.

٦) تکبر یعنی دا چی سړی په خوله ددی دعواء کوی چی زه د بل ځنـــی زیات یم که څه هم په زړه کی ددی معتقد وی او که نه په ما بین د تکبر او ځان لید لو کی (عجب) چی په اوله ماده کی تیر شو فرق دادی چی په عجب

اکی سړی. په دی عقیدی وی چی زه د بل ځنی زیات یم او په تکبر کی دعواوی که څه هم په زړه کی ددی عقیده ونه لری چی د بل ځنی زیات یم د تکبر دادعواء مدعیان هرڅه غواړی چی ددوی په خو ښه وشی نو چی یی طبعیت مراعات یی ونه شی بیا نو په غضب او قهر لاس پوزی کړی . اولا ځان هم ملامت نه حسا بوی او بل که څه هم معصوم وی ملامت کنهی . اودی ته فکر نکوی چی شیطان کبر وکړو چی په لعنت شو . هو کبر د الله جل جلاله او د غنی ذات صفت دی او بنده چی سراسر محتاج او حیران او فقیر لاس په دوعا او تمنا دی ورته نه ښا یی چی تکبر وکړی او ځان د بل ورور او عزیز ځنی لوړ وګنی اود شیطان په صفت موصوف شی په حد یث قد سی اکی راغلی

(الکبر یاء ردایی والفظمة ازاری فمن نازعنی فیهما اد خلته ناری)

الله پاك فر مایی کبر یعنی غنا او بی پروایی زما څادر دی او عظمت زما پر توګ یعنی تا ثیر لاندی دی څوك چی زما سره دا دواړه صفتو کی مقابله وکړی خپل اورته به یی دا خل کړم. توبه نعو ذبالله پاك دی سړی ته ددی دواړو صفتو ځنی نجات ور کړی په حد یث شر یف کی راغلی چی متکبر خلك به په ورځ د قیا مت کی په صورت دوړو او ضعیفو میږ تنو جمع اکیږی .

۷) استهزا او په بل خندل یعنی دا چی سړ یته د بل عزت په ذلیله

ستر که ښکاره شی او په مجلس کی دهغه په حضور او یا باالغیاب مسخری ور پوری کوی دا صفت اکثره د هغه خلکو وظیفه ده چی خلك پری خند وی او دا کار یو نوعه کمال خپل گڼی او همیش په دا وسیله سره غواړی چی د خلکو توجه ځا نته جلب کړی چی دمقتدرو اود بډایانو الطاف او پیر ځو ینه پری وشی دا رنگه رذیل خوی یوی خوا دبل خفگان موجب گرځی او له بلی خوا که مقا بل ورته جواب ور کړی دده د غضب اوقهر عا مل گر ځی دا رنگ خلك با ید فکروکړی چی داسی اخلاق دانسان صفت او کمال نه گرځی سړی با ید چی په کمال او علم او فضل سره د خلکو په زړه کی ځان ځای کړی نه په‌مسخرواو استهزاء سره او په علم اوفضل اوکمال او کار سره خپل رزق اوروزی‌حا صله کړی نه په داقبیح صفت سره په حد یث شر یف کی راغلی چی په ورځ د قیا مت کی به استهزا کو نکی در وازی د جنت ته وغو ښتل شی کله چی دوی هلته ور منډی کړی در وازی به پری وتړل شی بیا به د بلی دروازی له خوا ځنی وغو ښتل شی بیا چی هلته ور منډی کړی هغه به هم پری وتړل شی په همدا قسم سره به په دوی په صورت د استهزاءعذاب ناز لیږی .

۸) غدر او خیا نت یعنی دا چی‌سړی دخلکو سره دغدر او چل او چانس ژوندکوی اوپه عهد او وعدی‌ولاړ نه وی غدر او خیا نت که په هر څه کی وی مذموم او قبیح صفت‌دی‌اوپه نزد دهیڅ عاقل ښه نه ښکاری

حضرت رسول اکرم صلی الله علیه وسلم غدر او خیا نت د منا فیقینو د او صا فو ځنی کنلی فرما یی چی په ورځ د قیا مت کی به غدر کو نکو دپاره یو مخصوص بیرغ وی چی ددی موقف خلك به ددی بیرغ په اثر خا ئـن او غادر پیژ نی .

۹) ظلم کول د انتقام په صورت .انتقام په دری قسمه دی یو هغه دی چی څوك د چا څوك مړ کړی او ورثه دهغه دی په مقا بل د جنا یت کی مړ کړی دی قسم ته قصا ص وایی ، دوهـــم انتقام هغه دی چی یو سړی کو مه بی ادبی وکړی او هغه بل سړی د بی ادبی په اثر دی مړ کړی دیته ظلم کـول د انتقام په صورت کی وایی دا رنـــگ وضعیت چی سړی د حد ځنی تـجا وز وکړی بد دی . د غضب او قهر سبب کرځی سړی باید اول دخلکو دگنـاه هو نو ځنی عفوه وکړی او په داوسیله دلو یو اشخا صو په حساب کی ځـا ن واولی حضرت رسول صلی الله علیـه وسلم فر ما یی

(احسن الی من اساء)

نیکی کوی د هغو اشخا صو سره چـی د ستا سو سر ه بد ی کـــــوی .

بدی را بدی سهل باشد جزاء +اگر مردی احسن الی من اساء +

په انتقام کی با ید سړی ډیر دقت وکړی نه چی کوم بی گناه سـړی دل نشی اوکه بیا ور ته ښه معلو مـــه شوه هلته با لمثل انتقام جائز لکن عفوه اولی ده په عفوه سره دښمـــن دوست کر ځی او که مقا بل عا قـل

وی د عفوی وضعیت ور ته د انتقـام نه سخت تما میږی . لکه چی یو ځا قل سړی ویلی

(رحم الاعداء اشد من جفوةالا احباء)رحم او عفوه دد ښمنا نـــــــو ته سخته تما میږی د جفاء د دوستانو ځنی .

۱۰)رغبت په طلب دنفا ئیسومالو نه کی دا چی د سړی محبو ب او مطلو ب همیش همدا وی چی کوم ښه شـــی او نادر مال چی چیر ته وی ځما دی وی او که لری یی نو محبت د هغه یـی دزړه ځنی چار پیروی دا قسم صفت هم بد دی ځکه که چیری داسی خلکو ته مطلوب لاس ته نه ورځی او یا یی لـه لاسه ځنی ځی نو په غضب او قهـــر وی او چتی په چتی به خفه وی پـه صورت د وجود کی به د سا تنی پـه غم وی او په نه والی که به د طلـب او کشش په درد مبتلا وی نو ځکـه سړی با ید چه په هیڅ شی با نـدی زړه ونه تړی او نه هیڅ شی سوا د دین او ایمان او انسا نیت او خد مت عا مه ځنی د زړه د تړ لوړ وګنـی حکایت دی چی کوم پاچا ته چا کومه بلوری قبه چی ډیر زیا ته صفا وه او مهند سا نو په کـــی دفـــن د اصو لو سره سم تـــول کمال ظا هر کړی وو دتحفی په قسم را وړه دا قبه دپا چا ډیره خو ښه شـــو ه او زړه یی پری ور کړه همیش به یی ددی په لید لو خو ښی کو لـــــه او په خپلو مخصو صه خزا نه کی یی سا تلی وه تقد یر دا وکړه چی قبـه تلف شوه او دعدم په میدان کـــی

محوه پاچا ددی واقعی دپیښیدو ځنی سخت په غم شو او همیشه په فکر
او سودا مبتلا شو که څه هـــــم ارا کینو ددولت به ښه نفیس جواهر
او لعلونه دده په حضور کی را وړل لکن دده به پری تسلی نه را تله
او دقبی په یاد او غم کی اخـــــر مجنو ن او لیو نی شو اودمملکـــت
انتظا م او هستی او مو جود یـــت یی له لاسه لاړو داو دزړه ور کولو
حال او په نفیسو شیا نو با نـــد ی زړه با یلل چی نتیجه او اخردا شو
نو سړی باید چی په هر کار کـــی دا عتدال ځنی کار وا خلی او پـــه
معتد له لیار روا ن شی هر چا که دا عتدال په لبا س ځا ن ملبـــس
کړو او دا عتدال ځنی یی کارواخیست او صبر او حو صله او استقا مت یی
دلاس ځنی ور نکړه نو دغضـــــب دمسمو ز هر ځنی به نجـــا ت
مو نده کړی دا چی ځنی خلك وا یی چی شد ت او غضب در جو لیـــت
او انسا نیت بنسټ دی. دا هلتـــه چی کوم شر عی او افتخاری سعا دت
که شدت او غضب و نکړی محـــو ه کیږی او بی دغضب او شدت ځنـــی
په بلی لیاره دمقصد حصـــــو ل متصور نوی نو هلته حق دادی که
په غضب سره کار کیدلو ښـــه دی خپله حضرت رسول صلی الله علیه
وسلم حلم او تحمل او حو صلی په صفت موصوف و په مقابل دشدائد و
کـــی بـــه یی حوصله او استقا مت کولو ترڅو دکفارو له خوا په جنگ
سره مجبور شوی ندی جنگ یی ندی خو ښکړی فر ما ئیل به یی چـــی

شجاع کر ین دشجاعا نو هغه شخص دی چی په حال د غضب کی دخپل نفس مالك وی رسول صلی الله علیه وسلم دیوی غزا څنی وګرځیده صحابه ورض الله تعالی عنهم ته یی و فرمایل :

(رجعنامن جهاد الاصغرا لی جهادالاکبر)

وایی مونږ وګرځیدلو دوړو کی غزا څنی یعنی دکفار ودمقابلی نه لویی غزا ته هغه دنفس سره غزا او مقابله ده.

دنفس غزا ته حضرت ځکه لویه غزا ویلی چی نفس کله اصلاح شی نو هر څه اصلاح کیدو نکی دی همدا وجه ده چی رسول صلی اله علیه وسلم فرمایی **(اعدا عدو وك نفسك اتی بین جنبیك)** دښمن ترین ددښمنا نو دسړی نفس دی چی په ما بین ددوا ړوډو د دانسان کی ځای لری.

څنی کم عقله خلك په عاجز وحیوا ناتو او مرغا نو هم قارئ یز ئ او بلکه په بی روحه اشیا با ندی هم ډیر لیدل شوی چی په غضب راځی لکه مثلاً چی پښه یی په لوټه او ډبره با ندی وګرځی یوی نو په لوټه او ډبره با ندی په قار یوی داقسم خلکو ته به سړی څه وایی دا رنګه اشخاص اکثره په ځورورو کی پیدا کیږی او په بی عقله او بی مغزه خلکو کی زیات لیدل شوی . هو .

مه نورمی فشاندو سک بانك میزند+سک را به پرس خشم تو باماهتاب چیست+

پـــه ښځـــو او زړو او وړو اومر یضانو کی همدا رنګ او صا ف
موندلی شی چی بی مو جبـــه په قاریږی لکن هغی قا بل المراعات
دی حر یص او بخیل ځنی هم چـــی څه ضا یع او مصر ف شی چتی پتی
قهر او غضب وز ځی. لکن خـــدا ی دی ورته هدایت ور کړی. خلـص
عوا قب دغضب او قهر دادی چـــی دبدن او وجود دپاره زهر قا تـــل
دانسا نیت او سړ یتو ب مضر اوصدا قت او اعتما دله یوی خـــوا
پورته کوی او له بلی خوا دندا مت اوپښیما نی مو جب کر ځی. پوه خلك
اغما ض اکرام او عفوه دځان سـر ه لاز مه او ملز مه کرځوی په تاریخ
کی چی سړی دنوا بغو خلکو پـــه سوا نحو ستر کی اچوی نو هلتـــه
په کی ضرور سړی د هغـــــوی حلم او حو صله او صبر او استقامت
په پوره پیما نی سره مو نده کوی. هو وایی لو م مجرم سړی داسکندر
په حضور راوړی شوا سکندر په مقا بل دده دجرم کی دعفوی ځنی کـــار
واخیستلو. هو شاید دابه دا سـی ګناه او جر م وه چی دشخصیـــت
دا سکندر پوری به یی تعلق درلوداو یا به په عفوی سره دبل چـــا
حقو ق نه تلفیدل مقصد دا چـــی اسکندر عفوه وکړه په دا مجلس کی
در بار دیو معز یز ینو ور ته وویلی چی که ته زه وی نو به می مړ کړی وء
اسکندر ور ته په ځواب کی وویلی چی ته زه نه یم نو ځکه یـــی
عفو کو م او نه یی مړ کوم.

PROPERTY OF ACKU

دزړه سوړ والی

انســان ته دژوند انه په مد اوجزر کی رنکا رنگ پیښی په مــغ ور ځی په دا پیښو کی سړی اوتودی په یو قسم او بل قسم محرومیتو نه هم شته دفکر خرا بی داند امو نــو درد حیا تی مشکلات خلاف الغ ر ض او تو قع شیان داتو ل چی ســر ه ځای شی نو په ځینوانسا نــا نو باندی دزړه دسوړوا لی مرض کاری کوی اوداهم دزړه دسوړوا لــی دمر ض په متعلق کی دحکماو لخــوا تشخیص شوی کله چی ضعف بدن دکو می مو جبی له امله پیښ شی او برودت دبدن په قواو با نــد ی استیلا پیدا کړی نو داوخت هــم دزړه سوړ والی پیدا کوی ددی مرض دعلاج دپاره دروحی او نفســـی امراضو اطباو دارنگ دوا تعیــن او تشخیص کړی وایی کــه دزړه دسوړ والی مر ض ددینوی اوحیا تی مشکلات له امله وی نودعقل اومغز خلك دی یو وار ددنیا په تار یــخ او دروز کار په گرد ش کو مچی په کی انسا نان په مختلفو اقسامو ژو نــد

کوی نظر وا چوی هو داو خت بـــه نوورته معلو مه شئی چی په دلیاکی
رنکار نک تیت او جک خلك دوا ړه لیدل کیږی. څو ك دجواری اوور بشو
دډوډی په ارمان دی او پیو نـــد ی جا می‌هم ور ته نر سیږی او څو ك
په ولاړ (پلو) او په ور یښمینـــوجامو هم کبر لری. وروسته ددا سی
معلوماتو څخه بهه سړی دمعقـو ل فکر خا وند دی چی دزړه داطمینا ن
دپاره واړه او تیت خلك دنظر لاندی نیسی او دکار او فعا لیت دپـــاره
دومره جد یت او سعیه کوی چـــی هیڅ کله خپل عز یز حیا ت په لهو
اوعبث نه تیر وی‌د ژوند اود حیا ت معنی په حر کت او تپش کی کور ی
او دسعا دت امید په کار اوعمـــل وینی مقصد داچی پو هان دخپل زړه
دسوړ والی دپاره په خپل معقـو ل فکر سره علاج کوی او هیڅ کلـــه!
دومره تاءثراومایو سه نه کیـــږ ی چی دهر څه ځنی لاس واخلی او بی
لاسه او پښو شی اوکه دزړه سـوړ والی دو جود دامرا ضو په اثر و ی
یعنی داچی کله دبدن په عمـــار ت ضعف طاری شی‌اود برودت تا ثیرات
دومره زیات شی چی اخر دســـړ ی ځنی دزړه واك او طاقت سلـب‌اوه
سوړ والی په مرض مبتلا شـــی او په رنورنو ستر گو هر څه و ینـی
لیکن هیڅ نه کوی دداسی مـــر ض دپاره دمقوی شیا نو خورا ك لازم‌دی
او دگرمو ماکو لاتو او ادو یه وخوراك ورته په کار دی وایی چی یو وخـت
منصور بن نوح چی والی دخرا سان وه په درد دمفا صلو اخته شودوطن

اطباو که هر څو مره علاج کو لـو لکن فا یده ار نتیجه یی هیڅ نـــه
ښښلـــه اخـــر دمملکـــت پو ها نـو داسی مشوره وکړه چی محمد ذکر یا
(رازی) چی یو ښه پوه حکیم دی اوزیات په طب کی مهار ت لری ود ی
غو ښتل شی چی دپا چا علاج و کـړی همغه وه چی دد ی مشهور نا بغـــه
حکیم پسی نفر ولیږل شوی او نفر یودا مشهور طبیب دځا ن سره روا ن
کړلو کله چی دقلز م دریا ب دڅنکه ورسیدلو نو حکیم صاحب دبحر ځنی
ویر یدلو او دکشتی دسپر ید لوځنی متنفرو او هیڅ یی دیته ځان نشـو
انیو لی چی په کشتی کی دی سپورشی اخر ور سره نفر مجبور شول او ددی
پوه حکیم لاس او پښی یی وتړ لی او په کشتی کی واچو لو او دبحـر
انه یی تیر کړ کله چی دپا چـــا په حضور کـی ور سید لو نـو له داد
وخت لایق حکیم هر څو مره تـداوی وکړه او ښی مجر بی نسخی یـــی
دپا چا دعلاج دپاره مسبتعملی کـړ ی هیڅ فایده اوثمره بی ونه ښښلـــه
اخر محمد ذکر یا (را زی) منصوربن نوح ته وویلی چی که هر څو مـی
دستا دبدن دصحت دپاره ډیری ښی دوایی او عمیق فکرو نه او دطـــب
تجربی په کار واچو لی فایده یـــی ونکړه اوس نو یواری نفسانی اورو-
حا نی علاج پا تی دی که پـــر ی ښه شو لی نو ښه بوی او که نـــه
سخته ما یو سی ده. ورو ستـــــه ددی ځنی حکیم مغکی دځا ن سره یو
ځط ولیکلو او ویا یی امرو کړو چی حمام دی زیا ت گر م شی اوپـــه

حمام کی دی نور هیڅو کنه وی او بیرون دحمام نه دی یو ښه چا لاک
آس وتړلی شی چی زه پاچا حمام ته بیا یم دده دا مر په اثر حمام ښه
گرم شو او حکیم صاحب پا چا دځان سره حمام ته بو تللو
کله چی پا چا حمام ته داخل شو او دځان په پاک والی بو خت
شو داوخت حکیم صاحب یوه ښه تیره چوړکی ور پسی و ښکله او
مخا مخ په پا چا ور غی هر څه یی چی په خولی ور تلو بداورد یی
پا چا ته وویلی او وی ویلی چی داتا ورته ویلی و چی زه دی په داسی
ناوړه وضعیت سره دستا حضور ته راوړی شم چی لاس او پښی یی
وا با ندی و تړلی او په ډیرحقیرانه وضعیت سره په کشتی کی وا چو لی
شوم اوس به نو زه دستا سره گورم په والله که دی ژو ندی پر یږ دم
او چیر ته به را نه خلا صیږ ی. پا چاچی په داقسم سختی خبر ی
وا ور یدلی او په دا قسم وضعیت یی مشا هده کړو ډیر خفه شو او دمرگ
او ژوند صحنی سره یی ځان مخا مخ ولیدلو هو داوخت سخت وخت دی
دسړی دبدن تو لی قواوی په هیجان راځی نو ځکه دپا چا هم د بدن
قواوی دحمام او دقهر دحرا رت په اثر سخت هیجا ن پیدا کړو اویو
ناڅا په دخپل ځای ځنی پا څید لو او سخت زیا ت دو یری قهر ور غی
داوخت نو حکیم صا حب ځغرده دحمام ځنی بیرو ن شو او خط یی یوسړیته
ور کړ او ور ته یی وویلی چی په موا فق ددی خط سره به پا چا دحمام

ځنی ځغرده را با سی او څه رنگـه چی می په خط کی لیکلی په هما غه
قسم سره به یی علاج کوی دا یـی وویلی او حکیم صا حب چا لا کـه
په اس سپور شو او په یو قدم سره یی آس دښار ځنی وویستلـو اود
منصور دپا چا یی ځنی وتښتیده کله چی پا چا دحمام ځنی په هما غـه
اصو لو سره چی حکیم صا حـب لیکلی و خار ج کړل شو نو پا چـا
دوجع المفا صل دمر ض ځنـی صحت پیدا کړو او په رو حی معالجه
سره یی تداوی وشوه ورو ستـه دصحت دکامل والی ځنی که هرڅـو
پا چا دا نا بغه حکیم ته جوا بو نـه ولیږل چی ته یو کر ته را شـه
حکیم صا حب هیڅ حا ضر نشو اوپه جواب کی ورته ولیکل که څه هـم
دستا دصحت په مصلحت به می کومی سختی خبری کړی وی لکن دپا چـا
دقهر ځنی وروسته دداسی وضعیت پیښو دی نه ډاډه کیدل غلطه ده
ځکه چی پا چا سره قوت او طا قت شته او مخه نیول یی گران کار دی
زه خه غواړم چی دستا سوحضورته در شم او داځکه نه چی دستا پـه
خیال کی یو ځل هغه زما له خوابداوردو گر ځی او په کوم شکل باندی
می ککړ کړی. زما په عقیده چـی رښتیا به حکیم صا حب دهمـد ی
واهمی له امله بیر ته نوی ورغلی او داځکه چی داسی معلو میږی چـی
دحکیم صا حب وهمی قو ت زیـا ت و همدا وجه وه چی دکشتی دسوردلو
ځنی لکه چی مخکی وویل شو هـم ویر دولو و . اوس به را شو بیر ته

خپل اصلی مقصد ته چی دزړه دسوړ والی دمن ضد علاج دی دا مـــر ض زیا ت بد عوا قب لری ځکه هرڅـه دزړه په قوت او حرارت سره کیږی هو زړه رئیس داعضا ودی نو کله چی سوړ شئ سړی هیڅ نه شی کولی او دغفلت دوران دبدن په هرعضوه با ند طاری کیږی.

غفلت

که د ی ډیر عمر پـــــــه کا ر و ی غفلت مه کـــــــره +
په ویده باندی سل کا لـــــــه یو ز مان د ی (ر حمن بـــا بـــا)
رښتیا خبره داده چی غفلت د هغـــه او صا فو ځنی دی چی په انســان
دډه‌یرو سختو مشکلاتو اوپریشانیو سره مخا مخ کوی پوه او کمـــا ل
کار او عمل شهر ت او اعتبار ددنیـــا او اخرت سعا دت او اجتما عی او
اخلاقی او ادبی او سیا سی نهضـــت دی‌تو لو تر قیا تو او افتخا را تـــو
ځنی سړی یو قلم محرو موی هـــو؛ کوم هغه اشخا ص چی دهر څـــه
ځنی غا فله وی که څه هم‌سا اوروح په کی ښکته او پور ته کیږی لیکن
په واقع کی دمړو او یا لیو نو پـــه حساب دی ځکه چی ژوند دهر کـــت
نوم دی او ژو ندی به همیش لاس او پښی خو ځوی او په خپل صحیح
فکر او تعقل به دحیا تی مشکلا تـــو سره لاس په گر یوان او دخپلـــی
ښا معی او دوطن دگتی او فا یـــد ی دپاره به هڅه لری زمو نږ دیـــن او

شر یعت بشر ته دسعی او کاراوعمل درس او رغبت ور کوی او دغفلت
او ځا نله په کنج اوصو معه کـــی کینا ستلو او دوخت تیرو لو ځنـــی
تهی اومنع کوی الله جل جلاله فرمایی **(لیس للا نسان الا ماسعی)**
دانسان دسعا دت او تر قی او تعالی دپاره هیڅ کوم سبب بی دسعی او
زحمت گا للو ځنی نشته دی دد ی آیت کریمه په معنی کی چی سـړی
دقت او تعمق کوی نو ددی مطلقـی نفی ځنی چی په کلمه (لیـــس)
سره راغلی دا معلو میږی چی انسان به هیڅ رنگه افتخا رات او نیـــك
مرغی بی دسعی ځنی په غفلت سره لاس ته نشی راو ستلی او دحضـر ت
انسان وظیفه هم داده چی دخپلـو مشکلا تو دحل دپاره او دحیـــا ت
دصحنی دلو ړوالی او ښه توب له امله به دژو ندانه یو دقیقـــه
او ثا نیه بیکاره نه پر یږ دی هـــو دژو ندانه هر دقیقه او ثا نیـــه
دآلما سو ځنی زیا ت قیمت لـری او دژو ندانه هره گړی داجتمـا عـــی
خد مت دپاره مسا عد ه ده اوپه کی کیدلی شی چی سړی خپل قلبـــی
روا بط دحق پر ستی سره محکـــم کړی او نا جایزه اقتضاآ تو سـره
په کی مجا دله وکړی سړی با یـدخپل قیمتی وخت په لهو او عبـــث
تیر نه کړی ځکه دژو ند هره لحظه چی تیره شوه نو لاړه بیر ته نـــه
معا دیږی.
همدا وجه ده چی پو هـان خپـل قیمتی وقت ته زیا ت اهمیت ور کوی

او په هیڅ ډول غفلت روا نه کنهی ئن کوم هغه جوا مع چی مخ په ترقی
روا نی دی دوی دژو ندا نه پـــه معنی او حقیقت پوه شوی او دغفلت
سره سخته مجا دله کوی او دتنزل اسباب او مبا دی او دغفلت علل او
منا شی پیژ نی او پو هان یـــی دتنزل دمرض دتعیین او تشخیـص
دپاره کار کو ی او ددی مهلك مرض دقلع او قمع دپاره مخ په وړا ندی
زی هو نن ددینا پو هان په غافلو اشخاصو کی دکار اوعمل رو ح پـو
کوی او استعدادونو په تر بیـــه او علم او پو هی سره ظهور او بروز
راولی دغفلت دمجا دلی په لړ کی داسلام دتار یخ زر ینی پا نی سړی ته دکار
او عمل دوا پیا دوی او په کـــی دتر قی او تعا لی دپاره غټ علـت
دغفلت سره مجا دله وینی هـــو مسلما نانو به ایثار او قر با نـــی
دغفلت او جهل په مقا بل کی کو لی او په ژو ندانه کی ددوی عا لـــی
مقصد همداوی چی خلك دحقیقـــت په رڼا منور کړی اوس به را یشو
دیته چی غفلت څنګه پیدا کیـږ ی ددی داځواب دی چی دا مرض دعیاشی
او ځان ځانی او دخدای پاك دهیرولو او په خپل ځان غره کیدلو ځنـــی
پیدا کیږی ځکه کوم هغه اشخا ص چی له اندازی زیا ت عیاش شـــی
او تول فکر یی په خوړ لو او اغـــو ستلو او خو ب کو لو اودخپـــل
استراحت په شااو خواکی مصـروف وی او ددی غم نکوی چی خـو ړ لو
او شکل او اغو ستل او خـــوب او استرا حت چی دوام او بقی پیداکوی

هلته چی په وطن کی څه وی اوڅه پیدا شی او په قوم او وطن اوجامعه
کی قوت او طا قت دسا تنی موجود شی اوپه محیط کی یوتر بله دنورو
حیات او ژوند دځان دحیا ت اوژوند دپاره علت او سبب وګڼی او که
بالعکس په یوه جا معه کی خلـك تول په ځان مین او غره وی او هر
چاته خپل عقل او فکر او کـار اوعمل او زور او قو ت او طا قـت
دهر چا ځنی ښه قوی او محکـم ښکاره کیږی او نور مخلو ق ور ته
حیوان او څاروی معلو م شی نو دلته داسړی دغفلت په یو طو فا نی بحر کی
ګنو ځی او دهلا کت سره مخا مـخ د ی او که سړی سره دټو لواصلاحاتو
دخدای پاك ځنی غا فله شی نـو معلو میږی چی دا شخص په واقع کی
ښه سخت غا فل او ویده دی.هوخپل ځان تری هیر دی خپل خا لق نـه
پیژ نی حقیقت دادی چی پوه سـړی باید ددی رنګ خلکو په جل او بل
تیر نه وځی پو هـا ن د خپلـو تجر بو او دتار یخی حقو معلو ماتو
په اثر په پوره یقین او تیقن دداسی خلکو جل او بل چی دخدای پـا ك
دعبادت ځنی غا فل دی دهـلاك اوخسران سره مخا مخ وینی دغفلـت
سره به اساسی مجادله په څـه شانی وشی ددی پو ښتنی ځـو اب
زما په عقیده دادی چی دغفلـت سره اساسی مجا دله په محکم عز م
او پوره میړا نی او په اخلا قـی رنګ او درو حیاتو په پیژ ند نـه
او دجا معوی امرا ضو په تشخیـص او دپو هانو په مر سته او کا مـل

ثبا ت دا ټول چی دخدای پاك دارادی سره یو ځای شی هلته تو سړی کولی شی چی په جا معه کی دحقیقی ژوند روح پو کړی او دغفلت سره اساسی مجا دله و کـــړی.

دحیران والی علاج

کله چی سړی په حیا تی مشکلاتو اخته کیږی او دژوندانه دپیچلو حقا یفو سره مخ په مخ کیږ شی نو داوخت په انسان باندی یوقسم حالت طاری کیږی چی هغه ته حیرت وا یی لکه مثلاً یو سړی په اقتصادی مشکلا تو اخته وی او دژو ندا نه هلی اوزلی یی دانشی کو لی چی دخپل کور ضروری شیا ن پوره کړی داوخت نو داسړی چورت و هی چی څه و کړی اه رښتیا په داسی ابتروخت کی سړی تر هوره شی اوځمکه ځای نه ور کوی او اسبا ب دکارورنه مهیا نه وی. هو حقیقت دادی چی دبر خلك کله چی دژو ندا نه په مشکلا تو اخته شوی دی نو ددوی افکار دحیر ت په طو فا نی بحر کی دنجا ت وسا یل نه مو نده کو ی همدا وجه ده چی داسی افکار دسړی په روح با ندی فشار راولی او دژو ندانه کړی پری ترخی تیر یږی او خو ف ددی په کی شته چی سړی سخت دمر ض او جنو ن سره مخا مخ شی دد ی مرض دعلاج دپاره پو هان داسی فر ما یی (په چا کی چی دحیر ت دمر ض مبادی پیدا شی

هلته نو داپه کار ده‌چی یو ځلـــی حقیقت ته متو جه او په دا عقید ی
شی چی صر ف په فکر کو لو شـه نه کیږی تر څو دفکر سره کاراوعمل
ملګری ونه کړی .)هو کله چـــی سړی ته دکار داقدام دلا یـــــل.
متعا رض ښکاره شول نو فکر د ی وکړی چی ارجح یی کوم طرف ته دی
چی په هما غه خوا لاړ شی. کله چی یی په منطقی دلایلو حپله او یـــاد
یو پوه دوست په مشوره لیـار ی دنجا ت پیدا کړه نو په هما غـــه
طر ف ته دی دکار او عمل مخه کړی او په یو طر ف دی پوره زورواچوی
او په تقد یری پیښو دی هیـــڅ چورت هم نه خرا بوی او دځـــا ن
سره دی ووایی چی زما وظیفه خـو کار او عمل دی او د اخو دادی چـــی
دخپلی وسعی سره سم یی کـــو م. البته چی مثبته نتیجه نه ور کړی
په داکی به دپاك خدای حکمت وی‌زه به خپله وظیفه او کار او عمل ته
دوام ور کوم او په تقد یری پیښو به دو مره فکر نه خرا بوم چـــی
اخره دبدن ا ودوجود عمارت مـــــی خراب او دمر ګ او جنو ن ســـر •
مخا مخ شم او دا ځکه چی پـــا ك رازق او روزی ور کو نکی او مشکل
خلاصو نکی دی مقدر اجل په خپلی نیتی سره هرو مرو رسیږی چی ورنه
دخلاصی مخلص نشته .هو بایدسړی په داسی وخت کی دځان سره ووایی
چی زه باید په خپل لاس ځـــا ن دحیرت په زهرو مسموم نه کـړم.
او خپل کار او عمل او جد یت او فعـا لیت ته به دوام ور کوم.

زه باید څه وکړم ؟

له کوم سړی څنی لیاره دکـــار خطا شوی وه په یو سخت مشکـــل
با ندی لتار او حیران ووچی څـــه وکړی. آخر یو پوه سړي ته یـــی
مراجعه وکړه غو ښتنه یی چی دهغه په مشوری او استشاری سره دخپل
تګ لیاره معلو مه کړی نو یـــی ور ته وویلی چی په ما با نـــد ی
داسی او داسی سخته را غلی هـــر څو مره چی فکر وهم هیڅ نه شـــم
معلو مولی چی څه باید وکړم غواړم چی ته را ته په خپل معقو ل فکـــر
سره دامعلو مه کړی چی زه با یدڅه وکړم او دا ځکه چی زه پوهیږ م
چی ته پو هیږی تا سره تجر بـــه شته او عقل او منطق لری ته که څه
هم شاړ پاړ ښکاری او دعصـــــر او زما نی په مود برابر نه یـــی
بیا هم زه تا پیژنم چی ته څـــو ك یی او تا سره څو مره دکار او عقل
استعداد شته نو ځکه بیا هم عـــر ض کوم او په ډیر احترام سره دستاسو
دعالی فکر څنی غوا ړم چی زه با یدڅه وکړم. داپوه فیلسو ف وروسته

ددی ځنی چی پوره یو ساعت فکر وهی او لاس په تندی مښتی او کله
تا کله ځمکه کره وی او په غاښونو سره خپله گو ته چیچی مقصدداچی
ورو سته دیو پوره وخت ځنی پـه داډول ځواب وایی گرانه دا سـی
مه وایه او دا پوښتنه مه کوه چی زه با یدځه وکړم او دا ځکـه
چی دا کار ته یوازی نه شی کولی که څه هم ته په یوه ښه لیاره روان
شی لیکن چی نور در سره نـوی او څو ك دی ملگری ونه کړی هیڅ
نه شی کولی دپښتو متل دی(له یوه لاسه ټك نه وځی)نو ښه داده چی
داسی پو ښتنه وکړی چی (زه با یدځه و کـړ م) اوته با یدځه وکړی.
او هغه بایـد څه و کړی . دا وخـت نو که مادر ته دا درو ښو دلی شوه
چی دادستا کار دی او دا زما، اوهغه دهغه، او عمل مو پری وکړو بیـا
هر څه کیدلی شی او هر څـه اسانه دی په عالم اسباب کی نن خلکو
داسی کارو نه وکړل چی پـرو ن هیچا دا منلی نه شوه. هو خلکـو
وکړل نه یوازی تا. اوما، او هغـه او داځکه چی قدر ت نظا م دعا لـم
په اجتما ع سره جوړ کړی او پـه همدا اجتما ع سره به چلیږی کـوم
هغه جوا مع چی څو مره داجتمـا ع په اسرارو پو هیدلی نو هغو مر
دکار په شوا خون پو هیږی او دنن مشکلات به یی سبا اسانه وی اود
سبا به یی بل سبا .نوای زما زړگیه ته په دامه خفه کیږه چی تاداو نـه
ګړی شو او په داسو دا کی یی چـی دنا کامی علت می دادی چی زه د کولو

لیاره ته پیژ نم نه ته دکولو لیاره پیژ نی او تا سره دکولو آرزو هم
شته لیکن دومره ده چی ته غواړی چی په یو سر با ندی هر څه وکړی نه
ته داسی کوه چی دپو هانو په مرسته کار ته اقدام وکړه او په پـــوره
اعتماد سره دکار باکفا یتو خلکـو ځنی کار واخله بیا به نو در تـــه
معلو مه شی چی کار کیږی اوکه نه ته به په خپله په دا پوه شـــی
چی هر څه کیدو نکی دی او هرڅه کیږی لیکن په دا قسم اوداجتما ع
په بر کت داو دزه باید څه و کـړم ځواب چی دمعقو ل او تجر به لرونکی
فکر ځنی یی بروز او ظهور کـړ ی. ددی پو ښتنی او ځوا بځنی داجتماع
ژوند پر مخ تک دپاره دنړی په لاس ښه په زړه پوری مطا لب او لیار
ښو نی راځی حقیقت دادی چی سړی یوازی په یوازی څه کو لی نشـی
هر څه په اشترا ك المسا عی سره حا صلیږی پدی ځواب کی داعتما د
دعبارت که څه هم ضمناً ویل شوی لکن یوه ښه با معنی نکته ده دا چی
په ځواب کی یی داهم و یلی چـــی دکار با کفا یتو خلکو ځنی کارواخله
دا نصیحت که په سر وزرو ولیکل شی ارزی او که همیش په خپـــل
فکر کی ور ته ځای ور کړو حق لری یاره زه خو ددی پوښتنی او ځوا ب
داوریدلو ځنی دومره خو ښ شوی یم چی په اخر کی ددی نو میالی فیلسوف
دادعقل ځنی دکه جمله یو ځـــــل بیا مکرر وم (ښه داده چی دا سـی
پو ښتنه وکړی چی زه باید څه وکړم، او ته باید څه وکړی او هغه باید

څه وکړی] زه ګوز څه ته یا یم ډومره وایم په رښتیا چی رښتیا یی ویلی. هو که ته ووایی چی زه زه یم او ته ته نه به ته یی اونه به زه او که ووایی چی ته زه یم اوزه ته، هم به ته یی او هم به زه او هرڅه] په ځمو نږ وی.

د بسیط جهل علاج

یعنی دهغی نا پوهی علاج کـو م چی انسان په کی په خپل علم او
پوهی هم معتقد نوی دا مرض دنا پوهی مرض دی چی په زد کړی سره محوه
کیږی او دتحصیل په دوایی عـلاج کیدلی شی دارنگ نا پوهی په ابتدا
دعمر کی بده نده او هر سړی او ل نه پو هیږی او بیا وروسته دسعیه
او کوشش په اثر عالم او پوه شی. هوکه سړی ابتدا پوه وی نو بـه
مکتب او مدرسی اَو تعلیم او تعلـم ته څه حا جت پا تی شی نو معلو مه
شوه چی هر سړی اول عا لم نـو ی لکن ورو سته دتحصیل ځنی په یـو
څه پوه شی نو دنا پو هی مـر ض په ابتدا دعمر کی قبیح نه دی پـه
زده کړی سره یی علاج کید لی شی. او دپوها نو دپاره په کاردی چـی
دنا پو هانو دپاره به همیش دعلـم صفت او جهل مذمت کوی او دجهـل
داضرار ودپاره به امثال اوشوا هداو هغه ناکا ری پیښی چی دجهـل
په اثر راځی خلکو ته بیا نـو ی. دادی چی په دی لاندی ډول سره به

ځه هم یو څه دعلم او پوهی په صفت او دجهل په مذمت کی به دګرا لـو
لو ستو نکو په حضور تقد یم کـړم (انسان باید فکر وکړی او په حـال
دا نســان او دنـورو حیوا نا تـو کـی عمیق شی چی دا څه و جـه
ده چه انسان د نورو حیوا نا توځینی ممتازاوپه قبأد (ولقدکر منا بنی آدم)
ملبس دی دا وخت په انسان تـــه داعقیده حا صله شی چه فضیلـت
د انسان په نورو حیوا نا تو پا ندی په علم سره دی او په علم او پو هی
سره انسان دعزت اواکرام منز لـت حا صل کړی دی له بلی خوا پا یـه
انسان د جاهل او نا پوه حقیقت تـه متو جه شی کوم چه هغه د علم پـه
صفت سره متجلـی او ښا یسته نه وی نو دا وخت به دا ور ته وا ضح شـی
چه جاهل په شمار دبی خولی حیوانا تو کښی حسا بیږی او د حیوا نا تو په
شمار کښی دی .

همدا وجه ده چه جاهل او نا پـــوه کله چه د عقلاو او فضلاو او پو هانو
مجلس ته حا ضر یږی او هغوی پـه علمی مسا ئلو کښی بحث کـوی او
اجتما عی او اخلاقی او سیا سـی او ادبی او مذ هبـــی، تحقیقات او تو
ضیحات کوی هلته جا هل په یوعالم سکوت مبتلاً اوپه زړه کښی یی د غم
غوبل وی هو خبری به نشی کو لـی او د ېل په خبرو به نه پو هیږی اود
چهالو اونا پوهانو مجلس به نـــوی چه د چتیا تو او نا پر یتو په وینـا
کښی جاهل هم څه فعالیـــت ښکا ره کړی نو څکه جاهل دپو ها نو پـــه

مجلس کښنی زیات خفه او ملـول وی حقیقت دا دی چه دا رنگه نا پو هـان
چه خپل قیمتی وخت یی عبث کړی وی او دمکتب او دمد رسی ځنی یـــی
استفاده نوی کړی او همیش په لهوه او لعب کښنی یی خو ند اخستـی اوه
حیات په مر موزه اسرارو نه وی خبـر نودحیوا ناتو ځنی هم متبـــر دی
ځکه حیوا نات خپل طبعی او خلقـــی قوت او طا قت کوم چه هغه د بل په
واك او اختیار کښنی دی د بل پـــــه ارادی په کار اچوی په خلاف د نا پوه
انسان ځنی نا پوه انسان خو خپل هغه استعداد چه دعلم او زده کړی دپاره
آماده وو په کار وا نچولـو او ده دا ونه کړه چی په زیار او زحمت سـره
د علم په صفت مو صوف او د جا معی دپاره د کار غړی شوی وی. نوځکـه
نا پوه انسان د حیوان لایعقل ځنـی متبر دی بلکه نا پوه انسان دجماداتو
نه هم ښکته دی ځکه جما دات لکـــه تیږه لو ته او دا سی نور غیر نا می
او نه لو یدو نکی اجسام په خپـــل طبعی استعداد سره د انسان پـــه
اختیار کښنی دی او نا پوه انسان خو خپل اختیار د بل په اختیار ور کړی او
خپل په خپله یی خپل مو جود یت لکه دجماد په شا نی گر ځو لی. همداوجه
ده چه خدای پاك فر ما ئی :

(او لئك کا لا نعام بل هم اضـــل) ار سطا طا لیس ویلی که کـــوم
لیدونکی (بینا) دیونا نینا لاس و نیسی او دواړه په ځا کی و لو یږی نو پـه
شقا وت او بد بختی کښنی خو دواړه شریك شول لکن نا بینا ددی له امله

چه عا جز وو او استعداد د لید لو ئی نه در لوده معذور او مرحوم شمیر لی شی او بینا ملا مت او مقصر دی هوده ته خدای پاك ستر کی ورکړی وی عقل یی در لوده نو ځکه خپل عقل او لید لو ته مقصر او ملا مت دی یـــو عر بی شا عر وا یی .

ولم ار فی عیوب الناس عیبـــاً + کنقص القا درین علی التـــمام +

وائی زه نه وینم په عیبو د خلکـــو کښی دا سی عیب په شا نی لکه چـه نقص او عیب د قا درینو دی په تمام والی د کار با ندی هو په رښتیا چـه، په اتفاق د صا حبا نو د عقل او نقـل هیڅ کوم فضیلت بی د علم نـــه حا صلیږی همدا وجه ده چه پاك الله خپل حبیب مصطفی صلی الله علیـه وسلم ته فر مایی . **(وقل رب زدنی علما)**

وائی ووا یه چی ای مربی زما په علم کښی می زیا توالی وکړی کلـه چه حضرت عا یشه رضی الله تعا لی‌عنها رسول‌صلی‌الله علیه وسلم‌ځنی پو ښتنه وکړه چه په څه شی ســـره فضیلت د خلکو په خلکو سره پیـدا کیږی حضرت صلی الله علیه وسلـم ور ته په ځواب کی وو یلی چه پـه عقل سره یو ورځی انحضرت صلی‌اله علیه وسلم علی کرم الله وجهه تـــه و فر ما یل.

(یا علی اذا تقرب الناس الی خا لقهم با نواع البر فتقرب بعقلك تسبقهـم با لدر جات و لز لفی)

د ګر جمی حاصل ای علی کله چـــه دستا او د نورو خلکو مسابقه را غله

په زیات نز دی والی او تقرب ســره در بار د خالق جل جلا له ته او خلکو

هو ښتل چه ځان نز دی کړی پـــه اقسا مو د نیکیو سره نو ته ځـــان

نز دی کړه په عقل سره نو پـه دی مسابقه کی به ته په دوی باندی په

ډیرو در جو او قرب سره په هغـــی با ندی مخکښی شی په یو حد یـــث

شر یف کښی را غلی :

(الناس اما عا لم او متعلم و الباقی همج)

خلك په دوه قسم دی یو قسم عالم دی او بل متعلم باقی نور خلك لکه

واړه واړه مچا نو په شا نی دی .

یو صحا بی د انحضرت صلی الـــه علیه و سلم ځنی سوال وکړو چـــی

کوم عمل بهتر دی رسول صلی الله علیه وسلم جواب کی ورته وو یلی

(علم) په دری کر ته صحا بی همـــدا سوال وکړو او رسول صلی الله علیه

وسلم همدا ځواب وویلی اخرصحا بی وویلی چه زه د عمل ځنی سوال کوم

او تا سو په علم سره ځواب را کوی رسول صلی الله علیه وسلم ور تـــه

وویلی چه لږ عمل سره د علم ځنی دا بهتر دی د ډیر عمل ځنی چه د جهل او

نا پو هی سره وی .

دمرکب جهل علاج

یعنی د هغی نا پوهی علاج کوم چه نا پوه په کښی په خپل نا پو هـــی
با ندی د پو هی او علم یقین اوعقیده لری. او ددی دپاره چه لو ستو نکـی
دمر کب جهل په حقیقت پوه شی داشعر دی مطا لعه کړی .

هرکس که نداند وبداند که نداند او نیز خر خو یش به منزل بر سا نـد
وانکس که نداندونداندکه نداند درجهل مرکب ابدالد هر بمـا ند

لکه چه اطباء او ډا کتران د ځینی مز منو امراضو د علاج عا جز دی همدا
رنګه د نفسی او رو حی امرا ضـــو اطباء او ډا کتران د مر کب جهـــل
دعلاج عا جز دی او داځکه چه دارنګ خلك سره د نا پو هی ځنی د پو هی
دعوا هم کوی او دیته نه حا ضریږی چه ځان په خپلی ناپوهی خبر کـړی
حضرت عیسی نبینا و علیـــــه الصلواة والسلام به ویلی چه زه
دعلاج دمو رنی وړ وند اود مرض دا برص ځنی عاجز نه یم لیکن د عـلاج
کو لو د احمق ځنـــــــی عاجز یـــم . دو مره ده چـــــــه

یو څه سړی ته لږ قدری اطمینـــان ور کوی چه کو ندی ددی مـــر ض
مصیبت رسید لو خلکو به علاج پری وشی هغه دا دی چه په دا رنګ خلکو
دی د ریا ضی او سا ینس علـــوم وویل شی لکه حساب او هند سه او
دا سی نور ځکه چه په علو مو کښـی حقا یق په ستر کو مشا هده کیږی او
مطا لب بداهت ته رسیږی ځکه چـه ددی علو مو په ویلو کښی به ورتـه
یو لذت حا صل شی او په حقا یقـــو با ندی به یو څه پوه او عا دی شـی
ګوندی په ورو ورو سره دا مر کـب جاهل یو وخت په خپلو خطا رو پوه او
ددی دعوا و نکړی چه زه پوه یـم او په دا وسیله دده د جهل بسیطه شـی
او بیادیته حاضر شی چه خپـــل خطاوی دعلم په بر کت سره محوی
ګړی او د بسیطه جهل څنی هم نجات ومو می. محترم لو ستو نکی به خدای
ښبر چه دځنګه ناپوهانو سره مخا مخ شوی وی او زه نه پو هیږم چی دوی
په کوم جا هل مر کب لید لی وی او که نه او یا دوی به دا سی نا پوه چه
دسړی زړه خوری او اسما نی تندر به وی چیر ته لید لی وی او که نه لیکن
ما په خپله خو زښت ډیر دا ســـی نا پو ها نو سره خپل زړه خو ړلی او
ګینی دا سی مر کب جا هلا نو ســره مخا مخ شوی یم چی تر ننه پوری په
دا عقیده یم چه دا سړی به هیـــڅ د سا ینس او ریاضی په علو مو اود
افلا طون او بو علی او د نا بغـــه پو ها نو په تعلیم به پوه او انسان
اله شی هو.

چه په لوح محفوظ ښکلی لیو لی وی +په تعلیم دمعلم به هوښیارنه شئ

لیکن زمو نږ وظیفه دا ده چه اول به ددوی د پو هی دپاره سعیه لرو او په

آخر کښی به دو عا ور ته کوو .

(پیرتذه)

دغتو او لویو مهمومسائلو څخه د جا معی د هر ډول دلوړ تیا اوترقی تشخیص پری تا کل کیږی هغه قوت‌اوطا قت دپیژ ند لودی. که‌څه هم دا قوت داصل تخلیق په اعتباراولحاظ د مخلوق د اختیرا تو نه پورته او لوړ دی او د خا لق جل جلا لـــه په علم او حکمت پوری مر بـــوط او منوطه دی‌اومو نږ مخلوق ته روا نه ده چی خلك به ددی قوت په ضعـف او لږ والی کی چی د پاك خدای‌عطاءاو پیرزو ینه‌ده مسئول کنـــواودا ځکه چی ممکن حقیقی حکیم به د خپل‌مخلوق مصا لح او فوا ید په دی‌کی ګوری چی ځینی خلکو لره به پـــه ځینی نورو با ندی په اصل تخلیق‌کی اثر جیح او فو قیت ور کوی لاکن کوم هغ ه‌شی چی انسان په هغه کـــی مسئو لیت لری هغه د پیژ ند لـــودحس نه تربیه کول دی‌هو: که مونږ د جا معی د در دو نو او د وطن پیرته پاتی کیدو ته ښه عمیق او متو جـه شو نو یوا ځی کوم شی چی زیـــات‌اودهـــر څه نه‌اول دتوجه وړ دی او

دتو لو ته چی کوم یو مهم او غټ علت سړی ته ښکاریږی هغه همد غه د نه
پیژ ند لو مر ض دی. دمثال په ډول که زمونږ مریض په خپل طبیعـــت
پوه وی او د خپل صحت سره یی موافق او مطا بق اشیا پیژ ند لی او دخپـل
د تشخیص مرا عات یی کو لی نو بـه ضرور په مرض نه اخته کیده په دوهم
در جه کی که زمو نږ ډا کترا نـو او طبیبا نو د مرض په تشخیص کـی
کا فی لیا قت در لودی نو به په عالم اسباب کی دومره امراض او دمـرض
په دو مره طوا لت او تلفات نـه وی همدا وجه ده چی امراض ورځ په ورځ
زیاتیږی او طبیبان اوډا کتـو ان دمر ض په تعین او تشخیص کـی
ضعیف دی او کله نا کله لا مهلکـی دواوی هم ور کوی همدا رنگـــه
د اجتما عی حیات په هره بر خه کـی په اصل احتیاج باندی ځان پوه کول
او عمل او پیژندنه دلایقو اشخاصو او بیا ور ته کار ور کول لاز مـی او
ضروری دی. هو: دهر څه نـــه او ل دا خبره ډیره ضروری ده چی اصـــل
احتیاج معلوم کړو او د عقل په حاصل پسی بډی و نه و هو اود اصل احتیاج
معلو مو لو دپاره فکر و نه په کـــار وا چوو او د خلکو شور او فغان اوآه
ته غوږ کیدو د پو هو لایقو اشخاصو نه معا ونت او مر سته و غوا ړو او له
هری خوا نه معلو مات را غو نـــد کړو کله موچی ټول احتیا جـات اوډ
خلکو در دو نه راغو ند او معلوم کړل بیانودحل اواجراء دپا ره با یـــد
ضروری او لازمی کار ته د ټو لو نـه اوله مو قع ور کړو د

تر څو چی د وس په موافـــق او ایجا با تو مطا بق د وخت سره برابر
په ښه ترتیب کارو نه اجراء اوحل شی کله مو چی د اصل احتیاج معلو مـول
او د ضروری او حتمی کار وجدا کول سره وکړل نو بیا هم با ید په یـاد
ولرو چی یوازی پـه یوازی دحـــل لیار ه د کار د خلکو پیژ ندنه ده هو
د کار د عا ملو اشخا صو د پیژ ند لو دپاره ډیر دقت او اهمیت ور کول په
کار دی. اوداځکه چی هیڅ کار خپـــل په خپله نه اجراء شوی اونه اجـــراء
کیږی د پاك الله (ج) حکمت او لطف دی چی مو نږ ته یی تو فیق او طاقت
را کړی چی ټول مشکلات او تکا لیف اود کار کولو موا نع پـه تحمل او
زیار او دقت سر ه پور ته کړو هـــو ددنیا مشکلات په عقل حل کیـږی اود
عقل پیژ ند نه د خلکو کار دی. داهم با ید ووا یم او ومنله شی چی دکـار
معلو مو لو او عا قلو شخصیتو نـو پیژ ند لو دپاره باید د خلکو دلیاقت
او ذکاوت د تو لو خواو مراعـات او لحاظ و سا تل شی او بیا ور ته پـــه
کامل اعتماد او صلا حیت کار په غاړه واچول شی دا وخت نو بیا حق لـرو
چی د کار او اجرا آثر نه یی د ښـی نتیجی او ثمری امید او انتظار وکړو
هو دکار خلك با ید وپیژ نو د کار دما شین پرزی باید د غا فل غا در،
غا ئین، کا ذب، بوټ پاك ډیـــــر ویو نکو اشخا صو په لاس ور نه کړو
ځکه یقین وکړی چی دا کسان خلـك متنفر کوی او فساد را ولـــی او د
مملکت نظام خرا بوی اوس چـــــی د حکو مت او معا رف په تو جـــه او

زیار جا معه رو ښا نه او خلك پـــوه شوی ذی نه ښا یی چی مو نږ پـــه
خلکو با ندی د نا پو هو او غا فلـــو خیال وکړو هو خلك پو هیږی اوهغه
اشخاص چی د ملت او حکو مـــت د سعادت، فلاح، رفا هیت دپاره کـــار
کوی پیژ نی یی خلك کوری اوتجربی کوی چی کوم کوم اشخاص د کـــار
لیا قت، طا قت او صلا حیت دوطـــن سره عشق او علا قه لری د محتر مـــو
لو ستو نکو د تو جه د جلبو لودپاره غواړم دا هم عرض کړم چی کار کول
کو می مخصو صی قا فیی او مود تـــه احتیاج نه حس کوی او نه خـــاص
دتخصص په پا نی پوری تو قف لـــری هو : منم چی تر بیه ښه ده تعلیـــم
ضروری دی لیکن د کار دپاره صحیح مغز او تجر به ډیره حتمـــی ده او دا
ځکه چی صحیح ما غزه او د تجر بی خا وندان په لږو معلو ما تو سره هم
د کار په وقت کی دا سی صحیـــح نتا یج او ثمرات ور کوی چی یوازی
دپلوم صا حبان هغی ته نـــــه ور رسیږی کف او کا لر عصری جامی
موداوفیشن دکار دپاره‌ضروری نـــه دی او نه د مثال په ډول ږیره اوپکړی
او چپن او ځا دز د کار سره منا فات لری محترم لو ستو نکی دا خیـــال
ونکړی چی زه کو ندی د تر بیـــی او مکتب دبستان او طبی دا کتـــری
دمعلو ما تو او فوا یدو نه منکر یـــم نه نه دا سی نه ده‌زما اصلی اسا سی
هدف او منظور د خلکو پیژ ند لـــو کی ډیر دقت او پلټنـــه ده. دا ددی
دپاره چی د خلکو په صوری او ظاهری قا فیه او د رنگ په غوږ والی اوپه

غټو غټو قا لبی خبرو غلطه ته شـو ځکه چی علم او فضل جدا کار او عمل
علیحده شیان دی او تجر به ځان ته منازل لری همدا وجه ده چی دیـــر
اشخاص په کاراوعمل کی کا مل دی لکن په علم او فضل کی ناقص دی ۵
نو کوم هغه اشخا ص چی په علـم فضل کار او عمل کی ښه وی او بیـا
لا تجر به هم لری زه دا نه وا یم چی دا رنگ خلك د احترام اوقدر لیا قت
ته لری زه د دا سی اشخا صو د قدر او اهمیت ملگری یم ځکه دا قسم خلك
پو هیږی چی جامعه کوم کوم مشکلات او احتیا جات لری او د کار کو لـــو
صور ت او صحیح اجراآت په څـه قسم او په څه شوا خون وی او دا
رنگ خلك په علم او فضل کار اوعمل او تجربی سره داشخا صو قدر
او احترام لری دی په صحیح کاراودخلق الله داحتیا جاتو په حل کولو
کی لذت حس کوی زه دداسی حس نه په ښه صحیح سالم حس اودملت
او حکو مت ددردونو دپاره په مجربی نسخی سره تعبیر کـــوم دا شریف
حس یعنی دا دخلکو پیژند لو قو ت او اهل کار ته کار ورکول او نـــه
عاطل کول یوه جامعه زر تر زره مخ په پورته بیایی زه دا یقین لرم چی
دحکو مت په توجه او دمعارف پـــه مرسته او تبلیغ بـــه دا حس ور ځ
پـــه ورځ تقویه کیږی اود مقتدرواشخا صو نه امید لرم چی دا دقدر
ور حس تقویه اود جامعی ټول مفاسدمحوه کړی ۵

د سعادت معراج

شك نشته چه پاك خدای ما شیـن دحرکت ددنیا د انسانانو پـــه لا س ورکړی اولکه چه کتل کیږی انسانانو ترینه د عقل او فکر او کار په اندازی سره فوائد اخیستی داهم با ید وویل شی چه کار په تربیی سره کیږی ا و طبعی پوه په تعلیم او تعلم او تجربی سره درجه په درجه کمال ته رسیږی. هو کله چه د خلکو تربیه او سویه ښه شی او وکړی شی چه ددینی اودنیوی په لیارو او چارو پو ه شی بیـــانو داویلو شوچه حقیقتاً داقوم دفـلاح ا و سعادت معراج ته ورسیده همدا و جه ده چه کوم قوم او ملت او حکومت چه دمعارف په شقوقو کښی ترقـــی او تربیی په لیارو اوچارو کښی بریالی او موفق شوی هغه جامعه په واقـع کښی د ژوندانه په رازونو او اسرارو عالمه د نورو محتاج الیه گرځید لـی شی با لعکس کوم شخص او یا کوم قوم چه د تربیی د رڼا په حقیقی معنی سره وروسته او لری ولیدلی وی هغه نشی کولی چه ترقی وکړی او تر قی لاخه کړی چه خپل موجودیت قد ر ی

محافظه او وساتلی شی همدا وجه ده چه سالك والی،

قلندران طریقت به نیم‌جو نخرند، قبا اطلس انکس که از هنر عاریست،

زه په دا عقیده لرم چه ددنیاوکړی‌اویاقوم اوملت به هله کا میا بیږی

چه دمعارف‌په تولو شقوقو کښی‌عملاً پوه او بیا په توازن سره خپلی‌لیاری

او چاری سمی او برابری کړی نـــوداد معارف وظیفه کنو چه د افکارو‌به

روزنه کوی اوخلك به با تعـلیمه او تربیه کړځوی او داد معارف کار دی

چه هر څه نه اول باید د تربیی دپاره‌دکار خلك وپیژنی او کار وکړی بیا

دکار د خلکو فریضه ده چه د کار دپاره‌په توازن سره سړی جوړ کـــړی او

جامعی ته تقدیم او د عمل میدان تـه‌راوباسی داد معارف کار دی چـــه د

صداقت اوسیا ست اوثبات اوشجاعت‌او پاك نفسی او حلم او اخلاق او صبر

په اندازی به خلـــك پوه کوی او فائدی او نقصان‌ته به ئی را بیداروی

زه په دا کښی څه‌نه وایم چه ز مو نږ‌په معارف کښی څومره مصرف شوی

او کیږ ی‌او په معارف کښی د مصرف‌په اندازه خلك تربیه کیږی او که‌نه

کارئی لایقو خلکو ته ورکړی‌اوڅنـــګه‌اونه په داسی مسائلو کښی زماغرض

نشته زه خپل ایمانی او وجدانی وظیفه‌همدا بولم چه همیش همد ا ووا یـــم

چه افغا نستان نن په علم او پوه کښی‌دپرون ځنی یو په سله ډیر ښه د ی

پرون په یو کلی کښی څه چه په یوه قریه کښی یو لوستونکی او لیکونکی

هم نه و نن په هر کلی او قریه کښی‌ډیر ډیر خلك لوستونکی او لیکو نکی

پیدا شوی او دیرو لو ستلـــو ا واوریدلو نه مو نور سر په درد شوهو
اوس مونږ ته سره ددومره دیره ویلواو لوستلو یو څه په چپه خوله کارهم
لازم دی مونږ ته دا په کار ده چه خپلی دشتی او میری آبادی کافی فابریکی
پیدا کړو او ترینه کار واخلو خپـــل زراعتی او صعنتی چاری سمی او دی
دومره بیکارو خلکو د پاره کار پید اکړو اودا ځکه چه دوطن غټه سرما یه
خلکو ته کار پیدا کول اوپه داوسیله دخلکو د اقتصادی مشکلاتو مرا عا ت
دی مونږ باید ښه زیات عمیق شوچه واردات مود صادراتو نه لوړ نه شـــی
اودا ځکه که واردات مود صادرا تو نه لوړ شول نو دوطن شته به مو تو ل
په زیب اوزینت او فیشن لوکس جامو او سامان او رنگ او روغن صرف شی
مونږ باید پدی پوه شو چه دا و طن زمونږ دی اود وطن ترقی او تعا لـــی
به په خلکو او په کار سره کیږی .هو وطن په خلکو ښه ښکاری او خلك په
کار او کسب مونږ باید داسی ونکړوچه ځان ځنی قصداً تیار خواره جوړ
کړو او په کار کولو وشرمیږ و داسی ونکړو چه په آفر ین او ثنا بـــسه
پسی مو زړه وچوی هو مونږ باید دخپل ځان په صفت او مدحی مـــین او
خوښ تر داسی اندازی نه شو چـــه ترینه من من غوښنی واخلو او کوم عاجز
سړی چه هغه د صفت او مدحی په فن کښی مبتدی وی او نشی کولی چـــه
خلك په تشو خبرو خوښ کړی هغه بدو گنو مونږ باید په دا غلطه خبرو
ونه غولیږو چه خلك ئی نه کړی نومونږ به ئی ولی وکړو او دا ځکه چه

هر ځوك ځان ته مسوولیت لري هوکه ځلکو کار ته له پرېښود لو
هلته نو بیا حق لـــرو چـــه قراره پـــه قراره استـــرا حـــت
وکړو اویا دغم سندری ووایو مو نو بایددا ونه وایوچه جولایم اوکه ندا
هو باید لا بس واچوو او پښو ته حرکت ورکړو چه ورځ په ورځی خپل کار او
صنعت ښه کړو ځما مقصد دادی چـه داسی نه شو چه نظریات لوړ خبر ی
ډیری او عمل لږ داسی نه شو چـــه خیالاتو او او هامو د تطبیق د پا ر ه
دکار نه لاس واخلو دا خو ډیره ښه ده باید آفرین ووایم چه د سعادت دپاره
مونږ لوړ لوړ چور تونه وهو لکـــن دا غلطه ده چه کار نکړو او بیا لا یو
هالم اوپوه اوتجربه کار هغه چـــه دده ماغزه ډیر څه وینی اود خلکو په
غلطی باندی هم ښه پوهیږی اودقوم اود وطن د خدمت د پاره زښت ډ یـر
ارمانونه لری ترینه کار وانه ځلو .هودسعادت معراج اود وطن ترقـــی او
تعالی په دی کښی ده چه ځان پـو ه کړو خلك پوه کړو کار وکړو او دکام
ځلکو ځنی کار واخلو ، اود ځان ا و قوم اود وطن او ددنیا د مو فقیت دپار
قدم پورته کړو .

ددنیا موفقیت

انسان ددین او ایمان او وجدان په لحاظ مجبور او مسئول دی چه د خپل
وس او طاقت سره سم هغه ووا ئـی او ولیکی په کوم کښی چه د خلکو او
دانسانی ټولنی گټه او فایده وی .داد سلیم طبعیت حس او ذوق اوپوهو
اکسانو نظر یه دهچه دعالم داصـلا ح له امله دی په حکیمانه صورت سر ه د
جامعی د خیر او فلاح لپاره کار وشی. نوځکه زه غواړم چه د گرانو لوستونکو
دمعلوماتو له پاره څه حقایق ددنیـادموفقیت تر عنوان لاندی و لیکم پـه
دا ترڅ کښی د انصاف له خاوندانوڅخه هیله لرم چه د تعصب نه کـار
وانخلی اود مضمون مقصد په پو ر ه دقت سره ملاحظه او مطا لعه کړی او
د لاندینی سوال او ځواب او تحقیق ته ښه ځیر شی ؛

س:ـ دنیا د کشف او اختراع په سلسله کښی مخکی اتللی او که نـه
پیر ته پاتی ده ؟

ج:ـ صنعتی، زراعتی، تجا ر تی، طبی، او علمی چاری او پلټنی حتی

آسمان د ختلو قصد او دعوه، حر بی‌آلات اوسا مانو نه دا تم اوهایدرو جن همونه په واضح ډول ثابتوی چه دنیا دکشف اواختراع په سلسله کښی ډیر مخکی تللی ده .

س:ـ نو په خوا داد ومره کشفیات او اختراعات ولی نه ؟

ج:ـ ددی فلسفه داده چه وروستنو خلکو د مبادیو پیدا کړی وو نو دوی په لته کښی کوم تکلیف ته محتاج نه شول او له همدغه مقدماتی مباد یو نه ئی گټه او نتیجه واخسته او وروسته تریوی لړی سعی په نوی کشف او اختراع موفق او بریالی شول .

س: دی عصر ته باید بریالی اوموفق عصر ووایو ځکه د مباد یو نه مقصد ته مرتبه په مرتبه په واقع کښی همدا عصر ورسید او که نه ؟

ج:ـ هو: ولی نه دا دومره ښکلی منظری ، لکس مالونه او موتر او الوتکی ، نوی مود ، صنعتی اوزراعتی ماشینونه ، د سفر د پاره ښه مستریح وسایل ، ښه رنگارنگ حربی آلات ،او اسباب ، دمریضانو اود ناجوړ یو د پاره ښی شفاخانی او داکتران ، دسکونت له امله ښه عمار تونه اوودانی دمیو ډك باغ (بن) راز رازطعامو نه او خورا کونه ، دموسیقی خوا ږه آوازونه ، د رادیو اختراع با لا خره څه چه لیدل کیږی او اوریدلی شی دا ډول ددی عصر د نوابغو او فیلسوفانو بریالیتوب اود مخکینو د زیار نتیجه ده اما ډیر افسوس که څوك د خوندد پاره څوك پریږدی اود عالم دتخریبی

افکارو او هرج مرج اود انسان دمحوه کوونکو امراضو مخه و نیول شـی ؛ ځکه هر څه که وی او انسان نه وی‌نو څوك به‌ئی څه کړی . دا دومره قتل او قتول . ددنیا دوه غم نه ډك عمومی جنگونه او په هر مملکت کښی اخ او دب اود کوریا د لښکر و جـــگړی دسودان او سویز د کانال‌معامله . د عربو او یهود انو چور او چـــپاول دمراکش او تونس اختلاف او لا نجی او مظاهری او ظلمو نه ، په غر بـی‌او شرقی المان کی ناکلاری دهنـد او پاکستان قتلونه د ایران د نفتـوځنډنی واقعه دمتحد ینو د نـــوی قوماندانی جوړول او نظامی پکتو نه‌ددنیا په هر گوټ کښی فکری اختلاـ فات ، نا حقه دعوی، جبر او تشد د،او حق پټول ځان ځانی سیاست،ډول ډول مذهبونه ، مسلکونه او عقید ی‌استعماری خیالات، حتی چه د نیا بالکل د انسان د حرص او طول اصل له‌لاسه‌سره ددومره کشف او اختـــراع او پرمختگ د اور کوره گرځیدلی ده اوداد اتوم او هیدرو جن د بمو د آثارو نه داسی معلومیږی چه د تباهی نښی‌او علامی دی او سړی په دی سـودا کښی‌غور ځوی چه د انسان نسل بـه‌یوځل‌بیخی د ځمکی له مخی محوه‌شی.

پس:ـ دا خو نو بالکل موفقیت او بریالیتوب نه شو بلکه ناکا می ورانی، خرابی ده معلومه شوه چه د نوابغـومخترعینو ، فیلسو فانو کا شفینـــو دومره آوازی چتی دروغ او پف دی‌داخوکه د انور حیوانات پر مونږ پوه‌او خبرشی باید وخاندی اود تمسخر په‌ډول آفرین او تحسین راکړی ؟

ج:ـ هوشك ئی کنبی ورانی ـ خرابی به نور څنگه وی واقعی فیلسو فا ن او مخترعین ، کاشفین ،خو هغه و ی چه لااقل د خپل مستریح حیات د ارام ژوندون اود انتظام د وسائلو علم‌اوعمل‌ولری ـحیوانات هم‌خپل منځ کښی یوتر بله عاطفه لری مثلاً بازد دباز،شندله شند ،لیوه دلیوه ، پړا نگ دپړانگ همدارنگه نور څیرونکی او نه څیرونکی حیوانات یو له بله خپل په مینځ کښی رعایت کوی خو پر ته له انسانه چه خپل په ما بین کښی سره خوری یو پر بل باندی تجاوز او تیری کوی .

س:ـ ښه داولی او په څه په دنیا کښی دومره نا کلاری پیدا شوی ده؟

ج:ـ دا سوال ډیر مغلق دی سړی دفکر په جولان او حرکت کښی ستومانه کوی بیا هم ماته د ډیر غور او دقت په لحاظ اود مذهب له لیاری ثا بته شوی ده چه دا تول د پاك خدای دعدم اطاعت او نا فرمانی آثار او د انسا ن په خپل کمال غره کیدلو نتیجه ده‌نن له یوه طرفه د دنیا پرمخ تگ او ترقی او له بلی خواد اخلاقو ضعف تنـز ل‌اودا عجب او نادر وقایع راز راز او رنگارنگ مذاهب ډول ډول افکـــارمختلف سیا ستو نه ددنیا کشمکش‌او های اوهوی دا تخریبی آلات سـړی‌حق حیرانوی او په انتهائی فکـر لو صحیح تعقل کښی ضرور په دی‌اقرار کوی چـــه یو خالق الکل مر بـی مد بر ذات شتـــه چـــه په خپل‌حکمت ئی دا لوی ماشین د دنیا په لکونو لکونو پرزو سره‌چالان اوروان‌کړی دی او خلکو ته ښیی چـــی

په دنیاکی یو بل لوی واك لرو نکـی ذات شته چی هغه ته تا سی تـول طوعاً او کر هاً راجع او تا بـــع یا ست او که خلك دده د دین پـه امراو نهی او هدا یاتو روان شـــی نو به د انسان تو لی عقیدی اوار کی حل اودد نیا په تولو چارو کی بـه دحق دین په رنا کی فا ئده او ثمره وا خلی .

س:ـ په دنیا کی څو مره ادیان او مذاهب دی ؟

ج:ـ په دنیا کی ادیان اومذاهب له حد نه وتلی دی .

س:ـ داتول ادیان حق دی او که یو؟

ج:ـ ددی عصر د عمل د پاره یودین حق دی او حق په ځای دخلاف کی علمی تحقیق او څیړ نه وا ئـــی چه یو دی .

س: دا دومره نور باطـــــــن ادیان چا پیدا کړی چی دخلکـــــو دهلاك مو جب شوی دی؟

ج:ـد استعمار د مغزو خاوندانودقوم ناقصو رئیسا نو پیدا کـــړل او دا ځکه چی د بر بر یت فرعونیت خا وندان چی کله پوه شوی دی چی په دا لیا ره زه خپله شخصـــــی فا ئده نشم کو لی او دا اقتدار په زمانه لاړ شی نـــو ددین اومذ هـب په نامه ئی ډیر ساده خلـــــلك غوـ لو لی دی او په دا چل او دوکـــه ماری ئی خپل شوم مقا صد اواغراض حا صل کړی هو: د دنیا با تجر بـه او با تر بیه منصف خلك پدی پـوـ

هیږی چی دا خبره حقه او ثابته ده‌او داځکه نن که یو ځل په تو لـــی دنیا نظر واچول شی نو د دنیـــــایه تو لو نا کلاریو ناآرامیو کـــی د استعمار او استثمار خاوندان پوره‌لاس لری.

س:ـ ددی غټی نا آرا می‌اختلاف، تشدت، علاج به څوك وکړی چـــی ټول خلك دیوه حق دین لانـــدی راجمعه شی او په آرا می خوښـــی، آزا دی د یورنګی په فضا کی ژوندوکړی ؟

ج:ـ ددی سخت مرض علاج هـــم‌سخت دی ځکه چی‌په نړی کی بالکل عدم اعتماد او د اخلا قو ضعـــــف‌جاری دی بیا هم که په بین المللی موسسه کی واقعاً بین المللـــــــی‌اشخاص ، ښه عالمان، دموا ز نـــی با تجر به صا لح نما ینده گان سره‌ټول او په تما مه معنی خدای پاك ته راجع شی اودصحیح مذهب اوآسمانی محکم دین په اساس خپل جریا ـ نات شروع کړی نو د خدای پـــــاك په فضل او د دوی د جد جهد او د صحیح تدبیر په‌اثر به ټول اختـــلافات رو حی امراض محوه او پـــه حقیقی صورت سره به په یو آرام، آزاد مسعود ژوندون مشرف شـــی.

دویری علاج

کله چی د نفس تصور او خیـــال د یو ناوړه آینده پیښی چی پـــه دفعی د هغی با ندی قادر نه وی وکړی په دا وخت کی نو په نفس با نـدی خوف او ویره طاری کیږی او په زړه با ندی تکان او خفگان او غم او په اندا مو نو با ندی ریږ ده او تشنج او ارتعاش راځی ویره د بدن د پاره زیات خطرات پیدا کوی او ډیر کرته په خوا د وقوع د هغه وا قعـــی چی سړی ئی د بدو عوا قبو ځنـی ویر یږی مهلك عوا قب پیښوی مثلاً سړی که په یوه دشته او صحرا کی روان وی او په زړه باندی ئـــی داویره راشی چی دلته په کرم پـړ انگ او یا لیوه راشی او ما به وخوری او داخوف دده په زړه باندی استیلاوکړی او طریان ئی مخ په زیا تـ والی لاړ شی آخر په خوا ددی ځینـی چی لیوه اویا پړانگ ورتـــه ضرر ورسوی زړه ئی چوی او یا مثلاً حتي خلك غوا ړی چی کوم کار وکړی لکن په خوا له کو لو د کار ځنـــــی په خیال د کو لو د کار کی یوخوف

دده په زړه با ندی را ځی چی پـه نتیجه کی ددا رنگ خلکو ځنـــی هرڅه خطا شی اویا مثلاً مـرض چی سړی په کی د مرگ د ویری لـــه امله دو مره په خوف کی شی چـــی په نتیجه کی مرض پا تی او ویره د مرگ مو جب وگر ځی کوم هغـــه اسباب چی د ویری مو جب کیـــږی یا به اصلا حی کار وی او یا بـــه اختلا لی چی ددی هر یو د پاره بـــه علاج وښودلی شی. ویره په څلـــور قسمه ده (۱) یو قسم ئی هغه ویره ده چی دوقوع دامر ممکن اواحتمـــا لی شی ځنی پیښه شوی وی یعنـــی دا سی یو شی وی چی د سړی د قوت او طاقت ځنی بیرون وی او دوهـم (۲) هغه قسم ویره ده چی دوقـوع دامر ممکن چی دسړی پـــه خپـــل قدرت او اختیار کی وی او هغه کـــار یو اصلا حی کار وی پیدا شوی وی لکه مثلاً سړی خیال وکړی چی ظالم به د ظلم ځنی منع او د مظلوم ســره به معاونت کوم په دا وخت کی یوه ویره پیدا شی چی نه چی ظا لـــم د ظلم سلسله زما پوری هم بـــه وغوځوی . (۳) دریم قسم ویـــره هغه قسم ده چی د وقوع د دا ســـی امر چی هغه امرممکن وی او د سړی په اختیار کی هم وی او یو د فساد او اختلال کار وی نشوه او نما ئـــی گړی وی مثلاً چی سړی خیال وکړی چی دوطن اود خاوری انتظام اودسپلین به خرا بوم نو په دا وخت کی یـوه ویره پیدا شی چی د اقتدار خلـــك به می حبس او یا مړ کړی (٤) څلورم هغه قسم ویره ده چی له املـــه

د یو ضروری امر لکه د مرګ دخیال نه پیدا لشی ،

ویره په دا خلور واړو اقسا مـــو سره یو نفسی او رو حی مرض دی او ددی مرض د پاره رو حی دوا پـــه کار ده نو ځکه دا لازموی چی لـــو ستو نکی دی دا نسخه یا ده کړی او د خپل ویری د مرض علاج دی پری وکړی .

داول قسم ویری دا چی ویـــره له دا سی امر ممکن احتما لی شـــی ځنی پیښه شوی وی چی د سړی پـــه اختیار کی نوی علاج ئی دادی چـــی سړی با ید ژر تر ژره دا ســـــی افکار قطعه کړی او زړه ته داد ورکړی چی دا یو احتما لی شی دی داسی نه دی چی ضرور به وا قع کیږی بیا هم که وا قع کیږی نو ویره خودهغی دفع نشی کو لی نوځکه له په خوادوقوع ځنی د ویری له امله ځان تلفوم زه مکلف په ښه کار یم نور چـــی هر څه کیږی کیږی به .

دو یم قسم ویری علاج دا چـــی ویره د یو دا سی امر ممکن شـــی ځنی پیدا شوی وی چی د سړی پـــه اختیار کی وی او اصلاحی کـــار وی علاج ئی دادی چی ویره با ید پـــه اصلا حی خد مت کی لکه د ظا لم منعه اکول د ظلم ځنی او یا د مظلوم ســـره معاونت هیڅ زړه ته را نه وستـــل لشی ځکه داسی ښه عزم او قصددلو یانو او د اولوالعزمو خـــلکو کار دی او د عزم او ارادی خلك لو یه غا یه اوهدف لری چی هلته ویره رکـــو ع

اهمیت نلری په دا سی وخت کی سړی باید داشعر یاد لرئ ٥

مرد باید که در کشا کش دهر سنگ زیر ین اسیاب بـــــود.

د پښتو متل دی چی لوی بارو نه وړی خوراك زوز دی . په داسلسه کی باید داسی خلك دمخکینیو پـوهانو اولویانو دژوندانه کار نا مـــی ولو لی او مطا لعه کړی او هلته په کی د هغی ثبات او حو صله اواستقا مت او په هغی با ندی د دنیا مشکلات او سختی او ربړو ښه تجز یه کړی او د خپل دزړه داد د پاره ئی د ځان سره یاد دا شت و کر ځوی الله جل جلا له په کلام مجید او فر قان حمید خپل کی فرمائی.

(ام حسبتم ان تدخلوا الجنته ولما یأ تی کم مثل الذین خلوا من قبل کم مستهم الباساء والضراء وزلزلوا حتی یقول الرسول والذین معه متـــی نصر الله الا ان نصر الله قر یـب) د تر جمی حا صل:ـ مسلما نانـو آیا تا سو گمان کوی چی جنت تـه دا خل شی او رانه شی په تا ســو با ندی تکالیف او مشکلات دمخکینـوقو مو نو چی هغی په حیات کی پـه لوړی او مرض اوپریشانی تر داسی اندازی مبتلا و چی ویلی به رسول او هغه اشخاص چی به دده سره ووکله به مدد او معاونت د الله پاك ورسیږی الله جل جلا له په جواب کی فرمایل خبر شی چی مدد او معاونت دالله پاك قر یب دی.

ددریم قسم ویری کوم ویری چی ویره د هغه ممکن شی ځنی پیدا شوی وی

چی د سړی په اختیارکی وی او یو ناوړه وضعیت او د جا معی د پاره مخل امروی ددی ویری علاج دادی چی با ید د ځان سره فکر وکړی او خپل ایمان او وجدان حا کم وکړ ځوی چی په حیات او ژوند کی کوم کار د کولو وړ دی او کوم ندی او په داوسیله په خپل عقل سره د داسی اوضا عو ځنی اجتناب وکړی چی هغه مو جب د نارضائی دخدای پاك اوسبب فساد د خلکو کر ځی مقصددا چی ددی قسم ویری علاج په خپله د سړی په خپل اختیار کی دی هو ایا سړی ولسی دا سی کارته اقدام کوی چی هغه موجب دفلاکت اوبدبختی دځا زاو د خلکو شی.

دځلورم قسم ویری کوم چی له یو داسی امر ځنی پیدا شوی وی چی حتمی الوقوع وی لکه مرگ علاج ئی دادی چی سړی با ید دا سی افکار په تصور او خیال کی راولی چی مرگ یوداسی امر دی چی خلا صی تری ممکن نه دی نوولی په خوادمرگ ځنی ځان د خفگان او د مرگ د ویری له امله وژنم ایا زما دا ویره کومه د فعه کو لی شی او که نه او د تقد یر کره ځو ك دفعه کولی شی او که نه ښه نو چی څه مقد ره ده هغه به کیږی نو پخوا له مر گه به ولی په عذاب مبتلا کوم د مرگ ویره اکثرو اشخا صو با ندی علی الخصوص د ضعف په حالت کی زیاته استیلا او غلبه راولی نو ځکه محترم لو ستو نکی دی مرگ ذ ویری د علاج تر عنوان لاندی په پوره ډول د علاج مطالعه وکړی .

د مرگ د ویرې علاج

دا با ید په یاد ولرو چې مـــرگ د انسان د پاره د ذات فنا نه رآولـــې او دا ځکه چې انسان د نفس نا طقـــه ځنې عبارت دی او نفس نا طقه پـــه مرگ سره دو مره کیږی چې د بـــدن ځنې ئې ارتباط قطع کیږی لکن دی چې ځپله په نزد د قادر مقتدر وصـــل پیدا کوی او علی الخصوص ارواح ۵ هغه اشخاصو چې د حیات محصول ئې د بشر د اصلا حا تو او خد مـــت دپاره دفتروی دا رنگ خلك که څـــه هم په ظا هر کی د دنیا د غـــم اگډی ځنی سترگی پټوی لکن په واقع کی همیش دپاره ژوندی دی همدا وجه ده چې سالك فر ما ئی.

هر گز نمیرد آنکه دلش زنده شد به عشق
ثبت است بر جر یده عا لم دوام ما.

یو پوه پښتون ادیب وائی؛

زما نی سره ئی لیار دمحوی نشته دایشار په گټو پښکل دی نوم ځما.

دمثال په ډول که د کوم سړی لخنی لاس او یا نور اعضاء پری کړ ی شی خلك دانه. وائی چی معدوم شو نو معلوم مه شوه چی د بدن په محوه والی کی د انسان حقیقی محوه وا لی نه راځی نو که د انسان د روح رابطه له بدن لخنی قطع کیږی او بدن پـــه خاوره کی ښخ شی دا سی نه ده چی انسان او نفس ناطقه محوه شو همداوجه ده چی د حضرت بلا ل د مرگ پـه وخت کی دده محتر می ښځی ډیره ها او هو کو له حضرت بلال ور ته په جواب کی په دامضمون وویلی.

واویلا چه میزنی درپس مر گم از حزن

واطر با همی بگوی دو ست بدو ست میر سلم

لو ستو نکی دی دا په یاد ولـری چی د مرگ ویره به غا لب ددی لاندی وجو هو له امله وی.

۱) داچی سړی ته دمرگ حقیقت معلوم نوی او ددی له کبله چـــی مرگ ورته فناء د ذات ښکاری نـــو ځکه به خفه او په ویره کـــی وی.

۲) ددی له امله به سړی د مر گ ځنی ویر یږی چی په مرگ به درداو تکلیف ور ته ښکاری.

۳) دا چی سړی ته داعقیده پید اشی چی په مرگ کی د سړی د پاره د هستی نقصان دی او تو لی کمالات د سړی محوه کیږی نو ځکه په زړه پا ندی ئی ویره را شی.

(٤) ددی له امله چی وروسته دمرگ ځنی به سخت احوال اوتکالیف پیښ شی نوځکه دمرگ ځنی پهویره کی ولیږی چی څه به کوم اوځنکه به شئ اونه چی په عذاب مبتلا شم.

(٥) داچی سړی په خپلو اولادو او دوستانو او خویرو ملگرو باندی خفه وی او سته دده دمرگ به هغی څه کوی اواولاد به ئی چاته پاتی شئ اودژوندن حالت به څنگه وگرځی .په دا پنځو واړو حالاتو کی چی سړی دننه دننه فکر اکوی اودخاوند تعالی قدرت اوانتظام دعالم چی ځیر او د دنیا په وقا یعو اکښی چی عمیق کیږی هلته سړی خپله په خپله دداسی عقد وحل کولی شئ اوداسی شیان چی دخفگان موجب نه کنهی او نه دا سی عادی شیان دهمت اوثبات په خاوندانو کوم تا ثیر اچولی شی چی ځان په خپل لاس دویری طوفانی بحرته واچوی اودویری درنده ته ځان وسپاری بیاهم لو ستو نکی دی دهر مادی پهمتعلق خاص خاص ددی لاندی مجربی نسخی ځنی ځان ته دوا جوړه اکړی.

(١) داچه خلك مرگ ځان دپاره فناء کنهی مرگ په څه فنادی ؟

آیا دا فناء په دی دی چه نفس او دبدن روابط سره قطع کیږی که دا وی داخونو باید دویری موجب نه شی ځکه چه مرگ فناء د نفس او د ځان نه دی ځکه بدن د غو ښو او پلو او رگو او شرائینو اوهد و کو او دځینی نورو اجزو ځنی جوړ د ی اوداجزاء کله چه دبدن او د روح

رابطه قایم وی هلته هم کله پــه زیادت اوکله په نقصان اوتغیر کښی وی هو په ژوندانه اوحیات کښی د بدن اجزاء په هر آن او ثانیه کښی ځان ځان ته اوضاع قبلوی طفل وی مرا هق شـــــی مرا هـــــق وی دځوا نی نیشه ور تـــــــه ورشی ځوان وی د کهولت اوشیخوخت په ادوارورا شی هوانسان پیداءلپاره دتغیر اوتبدیلی دی یواز نی شی چه دایم او باقی دی هغه علم اوفضل او کمال دی اودښه عمل جزا .

(۲) داچه سړی ویر یږی چه په مرگ کښی به تکلیف وی علاج یـی دادی چه تکلیف اوزحمت دا تـو ل دبدن اودروح دارتباط له امله د ی اودبدن په ارتباط کښی په سړی باندی رنگارنگ دردونه راځی کله سردرد کوی اوکله پښی کله غاښ په دردوی او کله ستر که وعلی هذا لقیاس یعنی داتول زحمت اودبړد بدن پــه اثردی اوکله چه دروح اوبدن پــه مابین کښی ارتباط خلاص شی هلته نوددنیا تول زحمتونه او تکلیفو نــه خاتمه پیدا کوی او یو بله دحیات اومات سلسله جوریږی په دا حقیقی حیات اومات کښی باید ددی حـــنی انکار ونه شی چه ددی مـاکنی دنیوی حیات عملی تاثیرات اغیزه لری او د دنیا ښه او بدکار او عمل رنگ دار ورکوی.

(۳) که سړی په داخیال کښی وی چــه مرگ نقصان دی اوتول کمالات محوه کیږی نودادی ددوا دپاره په یادلری چه مرگ متمم دکمالاتو دی نه مامی د

کمالاتو وروستهٔ دمرگ ځنی سړی ته دکمال ثواب ورکول کیږی اودا بدی
حیات دپاره موجب اوعلت گرځی (الدنیا مزرع الاخرت)
دنیاځای دکښت داخرت دی نو که سړی کښت وکړی اوکښت او فصل
اثی په پوخ والی راشی داوخت به ایا سړی خفه کیږی که باید سړی
ځوښ وی چه اوس به دزحمت نتیجه اوثمره اخلم باید سړی کوم چه په
صداقت او ایمان او وجدان ئی دژوند دقیقی او ثانیی طی کړی وی دمرگ
ژتقدن په وخت کښی دیرخوښ اوالله پاك دحقووعد وامید ولری.
٤) داچه پهدی باندی سړی ویر یږی چه اولاد او متعلقین به یی
وروسته دده دمرگ ځینی په زحمتا وتکلیف شی زما په عقیده چه
داسی خلك په خپل عقل اومعلوماتو کښی نقصان لری یو عاقل او با
علمه سړی باید دیته فکر وکړی چه آیا انسان په اصل کښی څه
وو او بیا څنگه شو د انسان دپیدایش ځینی نیولی تر مرتبی د رشد
پوری چه کوم تغییرات او تبدلات سړی اوتودی پیښیږی دا ټول حالات
سړی ته دانبی چه انسان د فکراو تعقل ځینی بیرون یو داسی مقتدر
حکیم خلاق الکل مربی او تربیه کونکی ذات شته دی چه هغه په
خپله دموجود اتود هر ی زر ی انتظام کوی او واقعا مربی او تربیه
کونکی دی نو د سړی داولادی ا ومتعلیقنو سبب الاسباب پاك الله دی
هو ډیر کرته ځنی خلك په حیات کښی دخپلو اولادو نو اومتعلیقو نو

تربیه له شی کولی او سره ددی چه عالم او فاضل هـــــــــم وی او
ډیری مندی او رامنـد ی او هلـی او زلی هم کوی بیا هم هیڅ په لاس
له ورځی او د خپل اولادا و متعلیقینو تربیه تری خرابوی ډیر کرته یـو
سړی سره د ډیر مال او ثـر و ت ځنی ټول متعلقین ئی بی علمه او
کماله پاتی شی او کله بیا په زیړوزیړ وسترګو ورته ګوری چه زوی
او ورور او خپل ا و خپلوان ئی دمرګ په حالت کښی دحـیات سره
وداع کو ی که په مال او په ثروت باندی د اولاد دپاره چا حیات او یا
په عقل او فکر باندی داولا دو ځنـی چادمرګ دفعه کولی شوه نـــو دا
چه سړ ی په او لاد با نـــــد ی و یـر یږی نو دا رنګـــــــه
ځلك دی اول په مال او عقل باندی که نروی دخپل ځانه ځنی دمـر ګ
دفع وکړی نو معلومه شوه چه سړی باید دمرګ ځنی ونه ویر یږی .
(٥)او که سړی دمرګ ځنی د خپلـو بدواعمالو په اثر ویر یږی نوتو بـه
دی وکا ړی او کوشش دی کوی چـه ښه عمل وکړی هو داویره ښه ویره
ده لکن هلته چه ددی ویری داتاثیر نه شی لکه چه د پښتو متل دی (توبه
دبدو او که پیښ شو حمله په ښو) که داویره په اخر دحیات کښـــی
پیښیږی بیا هم ترغر غره پوری صرف په حق د حقوق الله کښی قبوله دی
اوسړی باید داپه یاد ولری چـــه په حالت د صحت کښی بـا یـدد
خدای پاك ځنی ویره له امیده ډیره وی او داځکه چه سړی کوشش وکړی

چه ښه عمل وکړی اوپه حا لـــت دمرض کښې به امید باید دو یـــرې
اوترس ځنی ډیر ه وی ځکه چه پـه مرض کښې خودسړی ځنی له املـــه
دعدم قوت اوطاقت دطاعت او عبادت او عمل سلسله قطع کیږی ه
٦) که سړی ددی له امله ویر یږی چه مال او اسباب اود دنیـــــا
معیشت به ترینه پاتی شی دا قســم ویره باید ونکړی ځکه هیڅ شی دایم
او باقی بی ذات دوا جب الوجود ځنی نه شته دانسان داو ظیفه ده چـــه
سعیه او کو شش به کوی چه څـــه په حلاله اوجایز صورت سره پیـدا
کړی او غرض به یی داوی چه د بشر او دعالم داصلاح او انتظام په لیاره
کښې بی یی خرڅـوم او پس د دی وروسته محترم لو ستونکی دی پـه
یاد لر ی چه طبعی اجل ضرور رسیږی او هیڅ مخلص تری نشته یو وخت
داسی راغلی او راځی به چه ښا یسته ښایسته قدونه او بادامی ستر کـی
اودگل رنگ دا ټول محوه او نا بـــود کیږی او که په دنیا کښې مر گ نوی
شاید دنیا به په انسا نانو با نـــدی قدم په قدم هم نوی رسیدلی اخر هم
مرکب منحل کیږی اود مرکب عنا صر به یو ځل بیاانفرادی شکل ځـــان ته
قبلوی .

کین سیل متفق بکند روز این درخت * وین باد مختلف بکشد روزی این چراغ.

نوټ: مختلف باد اومنقف سیل عبارت دڅلور عناصرو ځینی دی چی کلـــه
په اتفاق وی او لله په احتلاف .دتل ژوند ون کول ا مید له یوطر فـــه

خیال او محال دی او له بلی خوا به پوه خلکو ته معلومه وی چه عمـــر
هغه ښه عمر دی چه وجود صحیـح او سالم وی سړی و لوی شی چه په
صحت د وجود سره او فکر په کـــارو چوی او په دی اثرخان اوخلکو ته
مفید ثابت شی کله چه وجودمخ په انحطا طه روا نیږی داوخت دد نیـــا
ټول لذا ئذاو خوند ونه هم دتنـــزل خواته قدم اخلی تر داسی حده پوری
دبدن په تنزل سره د ژوندانه خو ندخرا بیږی چه اخر عقل او منطـــق
هم دلا س ځنی لاړشی ظاهری او باطنی حواس دانحطا ط طی لـو ی او
ملاکړو په غاښ وتلی سترگی بی نوره غوږونه کا نه ویښته سپین مـــخ
گنجی بالاخره بدن په ریږ دیدو پیـل وکړی او ډیر داسی خلك لیدل شوی
چه په اخردعمر کښی یو موتی غـــو ښه ناسته اوولاړه یی په تکلـــیف
وی زوی اوورور اوخپل اوخپل وان ور سره په تنگ په ځای ددی چه ورته
دوعا وکړی چه ژوندی دی وی وایی خدای پاك دی اوس په خیر ســـره
فیصله کړی داوخت په خپله سړی هم دحیا ت په دقیقو کښـــی هـــردم
تکلیف او زحمت حس لوی ښـــه نو داسی حیات چه په نورو تکلیـــفا
شی اودځان دزحمت مو جب وگر ځی خوك به یی څه کړی نوښه داده چه
سړی به دحیات په مدا و جزر کښـــی یوازی په یوازی همدا امید او ارزو
ولری چه دځان اود خلکو د پـــاره خدمت وکړی هوتر خو ژوندی ر ی
دحیات مقصود به یی همدا وی او په حیات کی به همدا غواړی چه پـــاك

خدای دشرف ژوند اومرگ می پـه نصیب کړی کوم چه په ژوند اومرگ
اکښی ایمان او وجدان ته حجا لـــت نه لرم اود ستا درضی موجب شی او
داردل العمر ځنی چه دستا کـــران رسول ترینه نجات غوښتی ماته هـم
نجات راکړی هو سړی باید پهمقتضاد (موتو اقبل ان تمو توا) باندی عمـــل
وکړی یعنی باید همیش سړی په خودامرگ ځنی داسی کاروته اقدام وکړی
چه هغه ورته وروسته دمرگ ځنی په کار راشنی افلاطون ویلـــــــی
(مت بالارادة تحی بالطبیعة) مړشه په ارادی یعنی دمرگ دپاره د ژوندا ـــه،
په ادوا رو کښی کار اوخدمت وکـــړه تر څو په طبعی مرگ سره همیـــش
دپاره ژوندی پاتی شی او افتخـا ری حیات دی په نصیب شی داوه د مر ـ
دستفان دعلاج دپاره هغه مجر بـــه نسخه چه ددی مرض مصا بان به که،
عمل پری و ړی سل په سلو جوړشی او امید دی چه عا بی همت خلکودپاره
دیو تذکر په ډول یادونه وی او حپل په خپله دارنگه ویره چه بی دنقصان
ځنی کومه فائده نه لری دزړه ځنی وباسی وسواس او واهمی ته کـــرم
اهمیت ورنه کړی په پوره میړا نـی ترڅو چه ژوندی وی کار او عمل پـه،
پوره جدیت او فعالیت مخ په وړاندی بوزی اود جامعی هغه افراد دو تـــه،
چه دمرگ ویری ددوی هرڅه اختمان کړی وی قوت قلب او هادی شی ن
څودادول افراد دښو خد متو نـــــو مصد ر شی .

عالی همت

یو دلو یو صفاتو ځنی چه انسا ن سترو افتخاراتوته رسوی او په هر شکل باندی یی بر یا لی کامیابوی (عالی همت) دی انسان ته د ژوندانه په دور و کښی ډیری ډیری اړ کسی او زیاتی لانجی په مخ کښی راځی هو : ولړه تنده بر بنډ والی . راز، راز امراض او ځینی نور موانع او شیان دی چه دژوندانه پـــه دورو کښی هرو مرو په سړی را تلو نکی دی اوناکامی او کامیا بی خو یوتـر بله سره تړلی‌ده او خلاف التو قـع شیاڅ ډیر پیښیږی نویوا ځنی شـــی‌چه ددا سی مشکلا تو مخه نیســی‌او سړیته‌قوت قلب‌او د زړه طمـــا نیت ورکوی هغه همدا عالی همت دی دعالی همت‌خاوندان همیش دمشکلا تو په لیدنه موسکی ،موسکی خاندی ثبات او حوصله له لاسه نه ورکوی او وروسته دزیار او زحمـت ځنـــی هرڅه چه ورته پیښیږی مقاو مت نه با یلی او په پوره متانت‌او استقامت شپی او ورځی تیروی هو : دا ســی دلوړ همت، شخصیتو نه لرمی اویخنی،

شدت او ترخه ، او خوا ره تول عادی شیان کنی دلوړ همت له څښتنا نو

سره اندازه وی قانون لری او په صحیح تدبیر اوپه تاریخی وقا ئعو

سره زړه تـــه داد رر کوی فکر او سنجش عقل او تمیزد ښوا وبدو فـرق

داد لوړ همتو خاصه ده . جد یـــت او فعالیت ، غیرت او میړانه د حـــق

او حقیقت دپاره جائزه مجادله په لوړ همت سره کیږی ، پاك نفسی او صدا

اقت په مخامخ او وروسته یو شا ـــی حال لری دلوړ همت آثاراو مظاهردی

عالی همتان په هر وخت کښی په هرجامعه چه وی یورنگ ،یودین او یـو

مذهب لری . دارنگ حلك دلید ونکو په سترکو او نظارو کښی مختلـف

ښکاری نو څکه څوك په یو ډول اوڅوك په بل شانی تعبیر ونه تـــری

اکوی، دعالی همته خلکو سره هر څه شته او هر څه لری او همدوی د ی

چه دخلکو دژوندا نه بیری د هلاکت څنی بچوی هو ! دوی سرو نه ور

اکوی اود حیات په قربانی کښی هیڅ تردد او ډیله نه لری لکن دوطن نا

موس او سرونه ساتی اود جامعی اووطن سعادت او افتخار کتی ، مـــال

اوپیسی مصر نوی لیکن ،عزت شرف او دخدای او درسول رضـــا پـری

حاصلو ی دلوړ همت خلك زیږ رنگ تیتی سترکی اودایمان او وجـد ان

ګیالت نه ټپلوی هو ! دوی مـــال او متاع بالا خره خپل ټول مو جود یـت

دخپل اشرا فت څنی قربا نوی دوی د خلکو سره محبت او الفت راشه درشه

ایی کومی طمعی، منا فقت، ریا او فریب څنی کوی هو : یقین دادی چـه

دلوړ همت خلکو سره ایمان وی او د میړانی درس یی دسر او د زړه پـه
پرد و کښنی نقش وی ریا فر یـب او منافقت دبی وجدا نه اوبی ایما لـه
اوپه واقع کښنی دتیتو اوبی فهمـه خلکوخاصه کنهی او طمع او تو قـع
یواځی دپاك الله ځنی لری دا رنـګ دلوړ عزم خلك زوی او پلار ورور او
قریب دوست او عزیز او اشنا حپـل اوپردی دحق اوعدا لت په مقـا بـل
کښنی یو راز کنهی او شخصیا تـو او اجتما عیاتو فرق او توپیر ور سـره
وی دقانون مراعات لهظلم او بـی عدالتی نه دفاع جامعی ته فا ئـده
رسول خپله وظیفه بولی په دی لیاره کښنی لهمشکلاتو نه خوند اخلی اوپه
دا میدان کښنی فنا خپل سعات کنهی .

د شهوت د افراط او غلیان علاج

شك نشته چه درهر څه د پاره یوه معینه مرتبه ده چه په هغه مرتبه کښې شی ښه ښکاری او هغه مرتبې ته پوهان داعتدال مرتبه وایی په دامرتبه کښې افراطه او تفریطمنفوریت عامه لری او خلك ور ته دمنفوریت په نګاه کوری او دا ځکه چې انسانی امتزاج کی دعدالت ځنی کار اخستل شوی اود عناصرو امتزاج دانسان په حقیقت کی دعدالت مرتبه جوړه کړی نو ځکه پوهان دافراط مرتبه چې په کی شدت او هدت دی اود تفریطه مرتبه چې په کی نقص او ضعف دی نه خوښوی او هرڅه ته پوه انسان داعتدال په نظریه کی خپل میلان ښکاره کوی هوخوراك اوسکل اواغوستل اومسکن اوازدواج او داسی نور دژوندانه دآسترا حت شیان او خوښی دا ټول ځانته داعتدال مراتب لری چې په هغه مرتبه کښې ښه ښکاری او افراطه او زیات والی یی نقصان او مرض دی چې علاج یی ضرور اوپه کاردی همدا وجه ده چې

پوهان ددی مرض دعلاج دپاره تجربی کوی اوپه لاندی ډول سره دمـــرض

اقسا مواو علاج ښی.

۱ـ که د شهوت افراط له املـــه د حرص په ماکو لاتو اومشروبا تـــو

کی وی یعنی داچه سړی له ډیـــره خونده اخستلو دښو لز یز وخوراکونو

او سکلو ځنی اخر داسی نیشه اوپر کاله شی چه شپه او ورځ په همـــدی

فکر کی وی چی دخولی دمذی د پاره اود ختې دغت والی له امله رو ا وی

اوکه ناروا څه پیدا کړی او همیـــش شراب اوکباب دخلکو دوینو اوغوښو

ځنی ځان ته تیاره وی اود عا جـــز او غریب اود وطن اود خاوری غمـــه

ورسره نه وی چپل عزیز وخت کـــوم چی سړی په کی کولی شی چـــی د

جامعی دخدمت دپاره لار وکړی پـــه چتی استرا حت تیروی او همیش بـــی

آینه په لاس کی دخپل رنگ اوروغن ننداره کوی دامرض واقعاً چه هرڅو

مره دجامعی په افرادو کی سرا ئیت کوی هغو مره د ترقی او تعالی اونهضت

دپاره مضر تشخیص شوی نو ځکـــه پوهان وایی چی ددی مرض لرو نکـــی

خلك دی دعلاج دپاره دانسخه یاده کړی چی ما لو لاتو او مشرو با تو په

خساست او رزالت کی دی فکر لوی چی اخر څه تری جوړ یږی او اعتمـــاد

په دی کی شته اوکه نه اودادی پـــه فکر کی راولی چی که په دا ســـی

استراحت ځان عادی کړم اخر ددنیا وضعیت خو په یو قرار سره نـــه دی

یو وخت به داسی راشی چه داشیـــان به راته نه پیدا کیږی نو به هلتـــه

ابیاچی زه په داسی نرم او کرم سره ادی شوی یم را با ندی دژوندا نه
ساحه تنګه شی او بل ته محتا ج او حیران یم اونن چی زه د حـــا ل
دعاجزو اوغریبو خلکو ځنی بی پروایم سبا که دا ورځ په ماو یا زما په
شیر ینو خوا خوږو راشی څه به ووسړی بایددافکر ته راولی ایاکه وطن
او جامعه تیته او پرله شی نـــو دازما استرا حت به راته پاتی شـــی او
که نه او سړی یو وار دیته هم متوجه شی چی زه ولی دومره دهر څه ځنـــی
غافله یم او یو قسی القلب انســان رانه جوړ شوی نو به په داتصور لی
اخر دی مرحلی ته ور سیږی چـــی اخواسترا حت له کبله او پـــــه
خوراك او سلکو لی دحرص له امله را پیښه شوی له بلی خوا ســـړ ی
باید ځیر شی چی خلك دعلم اوفضل اود عزت او احترام خا وندان شـــول
دنیا نن مخ په اسمان روانه شـــوه دسیند ونو مخه نیسی غرونه سوری
اکوی دکلو کلو مزلونه په ډیره لږه موده او استرا حت سره طی لـــوی
حس دجها نگیری دمقتد رو خلکو پـــه مغزو کی ننو تلی اوزه یوازی دځان په
ماحول کی هیله بیله دخوند اوشخوندغمه کوم ایا انسا نیت دادی اوکه بل
څه نو که انسا نیت داوی د حیوا ن او دانسان په منځ کی فرق څه شـــو
اوله بلی خوا سړی باید دینی اومذ ـــهبی ار شا دات اود نوا بغو او ائمه و
دژوندا نه کار نامی داتول مطا لعـــه او دعمل لاندی راولی هو افرا طـــه
په اکل او شرب کی حکماء وایی چی دډیرو امرا ضو سبب او علت کیـــږی

دفارسی متل دی (کم بخور همیشه بخور) حضرت رسول صلی الله علیه وسلم فرما یی:

(کلو افی بعض بطنکم نقحـــو ا)خودی په بعضی کیده کښـــی یعنی توله مه ډکه وی چی صحـــت موکا مل وی په بل حدیث کی راغلی

(البطنة راس کل داء)

کیده سر دهر مرض ده.

۲ـ که حرص دمنی دشهوت لـــه امله یعنی دښو ښایسته ښځو لـــه وجهی وی داهم چی افراط ته ورسیږی زیات نواقص لری اود سړی ځنـــی یو فاجر او فاسق سړی جوړ یـــږی اوپه نتیجه کی ضعف دبدن او فساد دعقل راولی اودا ځکه چی منی یـــو جوهر دی په انسان کی چی قـــوام دوجود په دی سره را ځی تر دا ســی حده پوری لااطباء وایی چی داندا زه ځنی زیات مصر فول دشهوت نقصـــان دعمر هم راولی اود یو حدیث شریف مضمون هم په دا ډول دی ..

ټوټ: مراد دنقصان دعمر ځنـــی مو قت اجل دی له بلی خوا ډیرداسی خلك شته کله چی دشهوت په حرص کی ولیدلی نو بالاخر ټول شتـــه او موجودیت مال او پیسی تر ینه دلاسه ځنی تلی دی. امام غزالی علیه رحمت فرمایی چی حرص په شهوت کی پـــه مثل دظالم حاکم دی چی با چا ورسیږه په خپل اختیار پریښی وی اخر دا ظالم حاکم دبدو استفادو له امله در عیت

ټول مال اوپیسی په غدراور شتو ت سره ځانته جمع کړی اوخلك دلقړ
اوعجز په میدان کښینوی او دولت ټول مال او پیسی په غلطی او خیانتا
سره تس اونس کړی چی هیڅ نـه دملت اونه دحکو مت په دردو خـوری
همدا رنګه که دشهوت قوت دعقـل په حکومت سره مغلوب نشی دبـدن
ټول صالح مواداو اخلاط چه دخوراك ځنی پیدا شوی دی دحرص له املـه
بیځا په مصر فیږی او دبدن تـول اعضا دضعف اوکمزوری سره مخا مخ
کوی او که دعقل په حکم سـره اودعدالت په قسم سره په منا سـبه
اندازی اقتصارو کړی دامثال دهغـه حاکم لری چی دخلکو سره دعدالت
په لیاره روان وی اود مملکت پـه مصالحو کی سعیه او زحمت وکا لی
دوطن ترقی او تعالی یی په خپل خیالاو اراده او عمل کی وی اود وطـن
سرحدو نه او بند رونه ښه سا تـی داوه دامام غزالی صاحب نظر په نـو
سړی باید ښه متوجه شی چی شهوت تری داندازی ځنی زیات بجاوز ونړی
داچی ځنی خلك حلاله ښځه په کور کی لری او بیاهم دحراموا و نا روا وی
شهوت پسی هڅه کوی دذی د پاره به خدای پاك خبر چی زما داو ینـا
تاثیر وکړی اوکه نه لیکن زه خپل مسو لیت پور ته کوم و ځکه دارنګه
خلکو دپاره وایم چی حلاله ښځه پـه خپل کور په مثال دیو مهیا طعا م دی
لکه طعا م چی و لږه دفع کـو ی همدا رنګه که یو سړی دحلالی ښځی
استفاده کوی دشهوت دغلیان دفع پری راځی نوکه یوسړی په خپل کور کی

لعام دکفاف په اندازی لری او بیاهم کور په کور گدایی کوی او دا ډیره
دحیرت اودکم عقلی خبره ده په همدی قیاس سړی ویلی شی که څوك
حلاله ښځه په کور کی لری اوحرامو پسی سیعه کوی غټه لویه گناه او
وزالت دی ما دیو پوه تجر به لرو سکی سړی ځنی اوریدلی چی اکثره خلك می
لیدلی دی دبل چاد ناموس پسی گرځی بیاچی تحقیق وشی دده دناموس
پسی نور گرځی دبلی خوا حکما وایی چی په زنا سره اکثرا امراض پیدا کیږی
هو په حدیث کی داهم راغلی چی دزنا په سبب سره دعمر او رزق ځنی
برکت ځی . په زبور شریف کی لیکل شوی چی ډیر ه بلا په زا نی
رامسلطه کیږی چی درزق بر کت تری محوه کیږی دشهوت په حرص
اکی اخر سړی دی مر تبی ته رسیږی چی له هر څو مره ډیرو ښځو سره
وصل شی او فرضاً چیر ته کو مه یوه تری پاتی وی داخیال کوی چی
په دی کی به یو لذت وی چی په نورو کی به نوی اودا خیال دسړی
پوغټ جهالت دی که سړی وکړی شی چی په اعتدال سره دشهوت ځنی ئار
واخلی نو به ددی مخکنیو مفا سدوځنی په حفظه کی پاتی شی اوس به
راشو دیته چی عشق په دوه قسمه دی .

یو بهیمیی عشق دی چی هغه عبارت ددی ځنی دی چی له امله داسنیلا
دشهوت ځنی سعیه او لو شش کړی چی دیو شخص زړه یاپه مال او یاپه
محبت لاس ته را ولی او خپل شوم مقا صد په نا جا یز ی

لیاری تر ینه حاصل کړی داقسم عشق ته پوهان دچار یا یو
عشق وایی صحیح ما غزه داقسم عشق په علمی اوفنی او حقیقی عشق بدـ
لوی همیش مطالعه او کار او عمل او اصلاحی خدمت کوی او په داو ـ
سیله دلهو او لعب دپاره موقع نه مساعده وی اطباء وایی دچا که په
دا قسم فاسد عشق پیدا شو کو مچی غړوندی دکنترول او د شهو ت
دعة ل داقتدا رنه لاړو دوایی داده چی دبدن دمهیجه وموادو علاج دی په
ادویه ومطفیه وسره وکړی اوددویم قسم عشق حقیقی عشق دی داعشق
ته پوهان دکاراوعمل اوداصلاح او خد مت اورحم اوعاطفی عشق وایی داعشق
دایمان اووجدان محکمی او تقو یه راولی اوهرڅه ته غواړی چی دحقیقت
په نگاه وکوری داعشق دشر عی اومذهبی احکا موز یات لحا ظ نوی ا و
سړی په دافکر کی اچوی چی صرا ط المستقیم دڅه ځنی عبار تا
دی حقیقی عشق کله دمجا زی عشق ځنی پیدا کیږی اوپوهان دظا هری
عشق ځنی معنوی عشق ته تر قی لوی ددنیا په ټولو موجود ا تو سی
دعشق اسرار موجود دی اوپه همدا عشق سره موجود ات ښکته اوپورته
اکیږی دنیا په عشق سره اباده ده او اخرت په عشق سره حا صلیږی ه
عشق خا وندان دخاوری او وطن اودقام او قبیل سعادت عواړی اودبشر
دارامی او استرا حت دپاره زیار اوزحمت باسی کوم هغه اشخاص چی
عشق لری کار او عمل کوی دشرافت او غیرت او میړانی ژوند خو ښیوی

لتې او ګنبلی دبی عشقه خلکو کاردی په زړه کی دعشق او ر بدن په حرکت
راولی اوپه سختومشکلاتو اوبکلیفونو کی همدا عشق دزړه ملهم کر ځـــی
دعشق په سر شاره فضا کی عاشقاز او لوزی او په خپل عشقی حر کـــت
کی چی ناميا ب او بریالی شئی نو دنیا روښانه وی او تاریخی مفاخر حاصلوی
خلك دده په تاریخ ویاړی او دده دحیات وقایع دنورودپاره درس اوعبرت
وی اوکه نا کا میږی بیاهم دحقیقـی عشق حاوندان یوبل شانی لذت حس
اکوی اوپه دا نا کامی حالت لی رایی.

عاشقی را درد بدنامی خوش است-عاشقان را سوز ناکامی خوش است.

مقصـــــد دا چی حقیقـــــــی عشق ښه دی اودا د شهو ت دحرص
په شمار کښی نه حسا بیږی کـوم هغه اشخا ص او ځوا نان چـــه
دشهو ت په مذ موم صفت ســـــره موصوف دی دارنگ خلك دی زمـا
پدی لیکنه کښی مطا لعه او تعمق وکړی او پدی وسیله دی د خپـل
مرض علاج وکړی .

دځوانانو دپاره

هیمی عشق اوپه شهوت کښـــــی افراطه اکثره د ځوانی په مرحله
کښی زیات پیښیږی نو ځکه غواړم چه لاندی ددی عنوان ځنی دځوانانو
دپاره څه د نصیحت په ډول ولیکم. دپښتو متل دی (د ځوانی یوه نیشه
وی نه چه همیشه و ی) حقیقـت دادی چه سړی ته دوړ کتوب ځنی
لیولی تر مرګه پوری مختلف ادوار په مخه راځی او دژوندا نه پـــه
مداو جزر کښی کله صحیح اومعقول حرکات دسړی ځنی صا در یږی او
ګله غلطه دحیات په اد وارو کښی دانسان ابتدا ئی حالت ته چه ګورو
دزانګو او دخاپو ړو یو قیصـــــی او هغه وړی وړی سلګی چه اطفال
لی دمو ړپه مفار قت کښی تیروی ـ په یا درا وړو او دوړ کتو بحالت
ته ښه متو جه کیږو اوبیادو ړوکی ضعیف او کم زوری نړی نحیف وجود
ته ګورو کوم چه وړو کی په هغه حالت کښی هیڅ طاقت او قـدر ت
نلری او دو مره نه شی کو لی چه دځانه ځنی مچ قدری وشړی اوپه

ما سلسله کښې ډوډو کې وړا اوهاللو للو او ګوری وړی غټی جملی
خیال او چوړ ت ته راو لو سړی په تعجب کښې اچوی او ناڅا په به نی
داد خو لی ځنی وو ځی چه انسا ن لاڅه یو تما شا حیـــوان دی بیـــا
ګله چه د کور نی تر بیی په اثـــر ورو ورو غټیږی او خپل ځان اومور
او پلار پیژنی داو خت هغه نخری او خطا کا نی او ناپو هـــی چـــه
دوړو کی هلك ځنی بروز او ظهور کوی په ریښتیا که د پلار اواقربا و
مینه او محبت لی حامی نه شی نودا نشوو یلی چه یو وخت دی په
وړو کی پا ندی داسی حالت راشی چه دی په خپل خیر او شر پوه اوه
علم او زده کړی په اثر دی نا بغـــه او مقتدر شی هو وا قعاً چه دپلا ر
او مور او خپل او خپلوانو محبـــت او دانسا نیت روزو نکو اشخا صو
دانسا نیت عاطفی داو کړه چه یـــو هلك نی دیته اماده کړو چه د مکتب
اوداستا ذ په تربیی سره ئـــــی دجا معی د خد مت دپاره تقد یـــم
کړل دوړو کی دپاره دا په خیـــال کښې وه چه دا به یووخت په دردو
ځوری او دمټ ا وعقل په زور بـــه مشکلا ت حل کوی او یو وخت به
داسی راځی چه همد غه کـــــم کو تی وړو کی نیا لگی به غټـــه
ونه وګر ځی او دسور ی لاندی به نی دجامعی او دوطن لمر وهلـــــی
اکسان را غو نه یږی او دو نی شاوخوانه به نی میوه حا صلوی نوا ی
هغو کسانوچه د ستا سودتر بیتی دپاره یو عالم ارزو کانی خلـــك

لری ئوای د جا معی د باغ او بـــن گلانو کوم چـــه د ستا سو تخـــم
ملیار صا حب دستا سو دهستی اوخوا نی دپاره کر لی و لږ فکـر او
تعقل و کړی او داد خوا نی نیشه او کیف کوم چه خدای پاك دستاـ
سو نصیب کړی او دښه رنگ سم قدد کار ماغزه دو جود قو ت دستاـ
سو رو زی شوی بیخا یه مـــــــه مصر فو ی بیاهم وایم چه فکروکړی
او وچ او لامده سره مه یو خـــای کوی د خوا نی دوره دکار او فعاـ
لیت دوره ده دافتخار اتو د کتلـــو وخت دی نوا ی خوا نانو خپل قیمتی
وخت باید عبث نکړی دعلم اودفن دزد کړی دپار ه داد خوا نی عصـــر
او زمانه غنیمته و گنی او پام کوی چه خطاو ی و نه کړی او خپـــــل
خلا نده تاریخ په بد بختی بـــد ل نکړی او دا خکه چه داو یناد ستاـ
سو چه وائی (د خوانی یوه نیشـــه وی نه چه همیشه وی) مسوولیت
نه پور ته کوی او خلك وائی چه هر شی خام وی پخیږی او سړ ی
چه یو وار خام شی نو بیا نـــــه پخیږی او دهمیش دپاره خلك ورـ
ته په خا مو ستر گو کـــور ی ای خوا نانو د ستاسو قو ت داباسیـــن
خپی وهی او دوجود وینه مو ډیـــره توده او گر مه ده دستاسو دظاهری
حواسو قوت خوعقل اوفکرد فعا لیت خنی غور خو ی نو دا چه تجر بـــه
مولږه ده او زور مو ډیر دالازموی چه زیات احتیاط وکړی او دحوصلی
او ثبات خنی کار واخلی خپله دقت وکړی اودبل پوه ورورخنی استثاره

وغواړی او په کراتو مراتو سره بیا بیا تواریخ مطالعه کړی او
هلته پکښې رنګا رنګ و قا ئع اوقصی او عبر ت راوړو نکی صحنی
وګورئ او داخلا قو کتابو نـــه اودرسو نه او مذ هبی هـدایا ت او
ارشا دات یاد کړی ځوا نان دی دا په یادو لری چه کار یوا زی په
بدنی قو ت نه اجرا کیږی فیل ـ اواوښ په حیوا ناتو کښې ډیر غټ
دی او د ځمر ی غو ندی قوت نورساکښې نه لری لکن بیا هم کوره
چه دوی د عقل او فکر په لومـــه کښې بند دی هیڅ حر کت تری نشی
کولی دهوا مر غان په هوائی فضاء کښې الو زی او ډیر په سرعت سره
مز لو نه قطعه کوی لکن سره ددی دصیاد په عقلی قفس کښې ددا نی
او داو بو له غمه زیږ ی زیـــږی ستر ګی هر ی خواته اړو ی نـــو
معلوم شوه چه هرڅه عقل کـوی اوعقل دسیند ونو مخه نیسی او پـه
الو تکه کښې دشر ق او غـــرب دکلو کلو مزل په لږه موده کښـــی
ښه په استرا حت قطعه کوی اودعقل او فکـــر په رڼا سره ډیـــر
پیچیده مسایل حل کیږ ی کـــوم هغه جوامع چه د عقل په اهمیت او
قدر پوه دی دهغوی په نزد عقـــلاء ښه ښکاری او په هر قیمت چه وی
دخپل عقلاؤ وخت نه ضایع کـــوی او دعقل مخه نه نیسی او پـــه
داعقیده لری چه د بی عقله دوست ځنی هو ښیار دښمن ښـــه دی اود
هو ښیار انو په نزد د ښمن کومه معنی نه لری او نه دا منلی شـی

چه دا فکار و په بدلون کښې دی اختلافی مسایل لیاره د حل هیـــڅ
قبو له نه کړی پو هان لکه دخپل ځان غو ندی پو هان خو ښو ی او
پو هان په ځان غو ندو ی اودهغوی خطاو ی عفوه کوی او په پاک ضمیر
سره تری کار اخلی پو هان هغـــه دی کوم چه خلك ددو ی پو هـــه
ومنی او په غیاب کښې ور ته خلك پوه وایی او دی و کړی شـــی
چه د پو هی په قو ت دپو هانـــو کارو نه و کړی نو ی ځوا نا ن دی
په دا پوه شی چه کبر او غرور او بی احترامی او منا فقت او دوه رنگی
او دخلکو غو لو ل ددو ی اهمیـــت او منز لت کموی او شرافت نـــی
داغی کوی درو غ او غدر او خیا نت ددوی داعتماد دپاره ښه رو ل نـــه
شی لو بلو ی . ښه نوای ځمـــــا کرا نو ځو انانو او ای دجا معـــی
او دوطن دکار او عمل ځلمیو دستـــسو سره خو ز مونږ یو عالم ارزو-
گانی دی او دستا سو دځوا نی دوره خو ځو مو نږ دامید محصو ل وه نو
تاسو چه داسی کوی چه بی دځانه ځنی نور هیڅ نو ینی او یا په یو
عالم غرور کښې ځان هم نه پیژ نی او خپل خوردلیا قت په خـــــروار
حسابو ی د ډیر تاسف ځای دی زما په عقیده چه دا خو شی تظا هرا ت
او بی ځایه پو چی ویناو ی چـــه کومی باید ددغو ویناو و په عـــو ض
خپلو اظهاراتو ته د عمل جا مـــه ورو اغو ندی تر څو په جا معـــه
کښې د ځوا نانو څخه دا هیله اوامید وار ی تقو یه شی چـــه ای

ځوانه د ځان دپاره داخلا قو لمونه شه د کار اوفعا لیت ځوا ن داعتماد او دانسا نیت ځلمی- د افتخار پـــ نکه داباو او اجداد و یاد کاردجا - معی او دوطن رنا دافغان دخاور ی حافظه دپو هانو شا گر داو دناپو- هانو استاد او لیا رښو نکی شـــه او بس.

قناعت څه معنی لری

ټول عقلاء متفق دی چی دانسان دپاره یو د لوړو او صافو ځنـــی قناعت هم دی ددی صفت داستحکام له امله له یو ی خوا د قر ان پاک ارشا دات او دا حاد یثو هدا یـت اودسا لکینو او پوها نو کو ششی او له بلی خوا دقنا عت غلطـــه تعبیرو نه او دخلکو بیادقنا عت په پرده کښی ناوړه استفا دی سـړی دیته مجبور و ی چه څه نا څـــه دعلمی قوت په رڼا محتر مو لـــوستو نکو ته د حقیقی قنا عت معنی وا ضح کړی . زما په عقیده چه په مسلما نانو کښی همدا د قنا عـت معنی نه پیژ ندل او له بلی خـوا په قنا عت سره خلك غو لول یـوه هغه اسبا بو ځنی دی چی دمسلمـانانو دبیر ته پاتی کیدو غټ علت شوی دی قناعت دیته نه وا ئـــی چه سړی به کارو نه کړی زحمت به نه باسی لاس په زنی به پـــه کونج او صو معه کښی ناست وی او دخلکو په شا به پیټی وی نـور به کتی او دی به ئی په خپا لت

سره خوری هو دیته قنا عت لـــه وائی دیته لتی او بیکار ی وا ئی
ځکه چه قناعت دخیا نت رنګ نلری نو که سړی په خیانت باندی دقنا
عت پرده واچوی او خلکو ته پـــه مکر او حیلی داو ښه ئی چه فلانی
خو قانع سړی دی باید چه دده سره معاو نت و شی او په داو سیلـه
ځان مستریح کوی دا قنا عت نه دی بلکه غټ خیانت دی حضر ت رسول
اکرم صلی الله علیه وسلم فـــرمائی چه د زحمت او تکلیف د ځان
او لاس ځنی دی خوره ؛ قنا عـــت داهم نه دی چه ته به زحمت باسی
تکلیف به ګالی ښه کار به کو ی او دهر چانه به دی د عقل قـو ت
او فعا لیت ډیرو ی لکن ددی کبلـه چه ته بو ټ پاکی نه خو ښو ی او
مدا حی در ته ښه ته ښکار ی نوخومره چه ته د غټ اجر لایق ئـی
بل به په تا باندی هیڅ پرو انه کوی او داد هغه پروا نکول بـه د
ستا دپاره څه چه دجا معی دپـاره هم مضرو ی نو په داو خت کښـی
چه د خپل حق اظهار نشی کو لی داقناعت نه دی دا جبن او لتی ده
داقنا عت نه دی چه هر څه بـــه لری لکن د بخل او حر ص له امله
په ئی نه په خپله خور ی او نه ئی بل ته ورکوی او په دی خوند
اخلی او فخر به کوی چه دازما ده او دومره څه لرم ما ډیر خلـــ
لیدلی چه سره د غټی هستی دیـوعاجز فقیر همت ځنـــی دی زار او
قر بان شی . قناعت دیته وا ئـی چه کار به کړی زحمت به کا لـی

په خپل لاس او دمټ په قوت به په حلالی او جائزی لیاری شه
دژو ندا نه او حیات دپاره پیدا کوی نو که سره د زحمت څنی
پوره دحیات کفاف دی نه شو مو ندلی او یا دبل بدا په شانی
مستر یح نه وی نو به په خپل سو کړ کاو جواری قناعت کوی
او دبل مال ته به ستر کی نه پتوی رحمن با با وائی

قناعت می هسی خونډ په خولی کښی کیښود

چی وچ ټوک می په دهن کښی انګبین شو

هو که سړی په روا اوجائز ولیاری زحمت باسی لکن
سره دزحمت نه څه په لاس ورنشی دلته نود قناعت معنی هم داده چه
په غلا ـ قمار ـ رشوت ـ احتکار او په نورو ناجائزو لیارو به
تشبث او لاس نه پوری کوی قناعت هم دادی چه همیش به د ځان
او دخلکو دا رامی دپاره کتپه اوکارکوی او په خپل مال او پیسو کښی
به دعاجزانو اوغریبانو دحقوق لحاظ هم ساتی هو هغه پوه اوپوره
قانع سړی دی چه سره د مال اوپیسو څنی دجامعی د خیر او فلاح
لپاره کار کوی او په خپل مالی قوت سره اصلاحی مفاخر پیدا کړی
یعنی د مال لرونکی انسان د پاره دقناعت همدا مخکی نښه او علامه
ده چه څه مال به په اصلاحی لیارو کښی صرفوی نه دا چه
زور به هم پسی حرص او بی فائدی جمع کول کوی ه

موږ به لشی هیڅ سړی بی قناعته ـ کړئی ځونه وی په زړو په سیم ډکه.
په زد کړی او بعلم تر قناعت ځنی معقول حرص ښه دی داو د قنا عت حقیقی
معنی چه د ښه کار او زحمت پـــه آخر کښی به سړی تری فائده اخلی
او د بل دغو لو لو دپاره به ئـــی نه استعمالو ی او خپل اصلا حـــی
حقو ق به د قنا عت په غلطی معنی بل ته نه پر یږ دی او په علم کښی
به چه څومره ئی دلا سه کیـــږ ی دخلکو د مفاددپاره به نور هـــم
زیات والی کوی .

د دوکتور سعید افغا نی

آثار او تا لیفات

الف : چا پ شوی آثار .

۱ ـ نـــــا بغه الشرق السیـــــدجمال الدین افغا نی په عربی ژبه .

۲ـ شیخ الاسلام عبـــد الله الانصار ی الهر وی په عربی ژبه .

۳ـ تفسیر دیو لسم ټو لگی لپاره په دری ژبه .

٤ـ کلتور اسلام از نگاه علـــــم وفلسفه په دری ژبه دپو لی تخنیك محصلینو لپاره .

٥ـسید جمال الدین افغا نی پـــه پښتو ژبه .

٦ـ دا فغا نستا ن مختصر تار یخ په دری ژبه .

۷ـ روا نشناسی د عالی دارالمعلمین درسی کتاب .

۸ـ فقه اسلامی د عالی دارا لمعلمین درسی کتاب .

۹ـ صلح و آرامش از نظر اسلام.

۱۰ـ دلته دټو لنیزو ستو نزو دحل لیاره .

۱۱ـ خطر جنگ هستوی ۵

۱۲ـ محمد (ص) رهبر بـزرگ اسلام ۵

۱۳ـ الا شادات والتنبهات د ابـن سینا تالیف دسعید افغانی پښتو ترجمه دعلو مو اکاد مـی چاپ ۵

۱٤ـ زندگی مسلمانان در اتحـاد شوروی . په دری ژبه ۵

۱۵ـ تفسیر دیو لسم ټو لگی لپاره په پښتو ژبه .

۱٦ـ عقاید و درسی کتاب .

۱۷ـ منطق درسی کتاب .

۱۸ـ دسو لی او تفاهم دلیاری مبلغ په پښتو ژبه .

۱۹ـ د مرحوم مولانا سعید افغانی لیکنو څخه څو انتخابی مقالی په پښتو ژبه .

۲۰ـ مبادی اسلام په دری ژبه .

بـ هغه آثار چه تر او سـه چاپ ته ندی رسیدلی او خطـی نسخی موجودی دی .

۱ـ افغانستان تاریخاً و حضاراً وکفاحاً په عربی ژبه .

۲ـ العقیدة الاسلامیتـه و آراء المعتزلة والاشاعره والماتریدیـة واختلافاتهم په عربی ژبه .

۳ـ ادب القاضی په دری ژبه .

٤ـ امرا ض رو حی ومعالجه آن په دری ژبه .

٥ـ خلاصه اندرز هاو نصا یح سو دمند برای ستا ز را ن فضالی په دری ژبه .

٦ـ الا خلاق والتصر ف په عربی ژبه .

٧ـ دتحو ل او تطور په باره کښی په پښتو ژبه .

٨ـ در باره ادیان ودین اسلام په دری ژبه .

٩ـ اخلا ق و فلسفه په دری ژبه .

١٠ـ ارکان ، شرایطه واحکا م نکاح په دری ژبه .

١١ـ حاکمیت قانو نی په دری ژبه .

١٢ـطبیب بکو مر ضم چه و چاره چیست ؟ په دری ژبه .

١٣ـ سفر به اتحاد شو رو ی پـه دری ژبه .

١٤ـ تعبیر په پښتو ژبه .

١٥ـ دنجا ت او کا میا بی لیاره په پښتو ژبه .

١٦ ـ انقلا بی افکار هڅی اوهیلی په پښتو ژبـه .

١٧ـ زما ژوند په پښتو ژ بـه .

١٨ ـ دسعید افغا نی دا فکـا روپلو شی (دو جیزو او ادبی تو ټـو مجمو عه) چی لاندی مطا لـب اومفا هیمو لرو نکی ده.

١ ـ تا ته وایم ٢ ـ کا شکـی ٣ ـ رنا بر ینبی ٤ ـ انتظا ردا رند

۵ ـ کور دی ورا نشه پدی دو مره انحرا فی ٦ ـ استقا مة ۷ ـ کـــل
۸ ـ هوا او هو س ۹ ـ عهد اوپیمان ۱۰ـ ورانکی ثه غواړی ؟ ۱۱ـ
حال او احوا ل ۱۲ ـ اشتبا هـــا ت۱۳ ـ اژدهار حیوان حـارص ۱٤ ـ
نحوا نمردی ۱۵ ـ منحو سه چیـر ی۱٦ ـ الهی ، الهی، الهی ۱۷ ـ شکر
چی مرگ هم شته ۱۸ ـ دا کر یوان‌داو ښکو ډك دی ۱۹ـ مضرات ندارد
۲۰ـ دلته او هلته، ۲۱ـ حسن‌خیر برای‌خیر۲۲ـ زورور ۲۳ـ همت
۲٤ ـ لکه چی خو ب وه (دپـر دی اخوا او دی خوا) ۲۵ ـ به مـردم
غافل ۲٦ ـ سبا ۲۷ ـ تصو یر حق‌در حا لت سقو طه ۲۸ ـ هیجـــا ن
افکار نها یت زیاد است ۲۹ ـ آرمان ۳۰ ـ نا جوړه یم ۳۱ ـ دژو ندرسالت
۳۲ ـ هیله ۳۳ ـ پر هیز کـار ی۳٤ـ به شورای عا لی قضاء ۳۵ ـ
دغیر ت پیغا م ۳٦ ـ کنا هکار ۳۷ ـستا په یاد ۳۸ـ هدف ۳۹ـ شـوه
او شر ٤۰ـ انحرا فی ذهنیت ٤۱ ـلمر ٤۲ ـ زړ کیه ٤۳ ـ اختنـــا ق
٤٤ ـ التفکیر وا لشو ق و سیلـــه مو صلة الی السعا دة ٤۵ ـاساسی
هد ف ٤٦ ـ دارادی شهید ٤۷ ـزماافکار ٤۸ـ دوست ٤۹ـ سفسطه‌وایی
۵۰ ـ چیر ته ، کو م ځا ی‌تـــه لاړ شـــم ...؟ ۵۱ ـ ویر یـن
۵۲ـ ځولنی او بند یز ۵۳ـ تـــن۵٤ ـ مر گ ۵۵ ـ سلاتوا جلیوی
غوا ړم ۵٦ ـ ستا در حم اوعا طفی‌په امید ۵۷ـ ماشاء الله ۵۸ـ ما مه
ځوروی ۵۹ ـ ستا په یـــاد ٦۰ ـکا شکی ٦۱ ـ صدا ٦۲ ـدواړه‌وایی

ه په حقه یم ٦٣- جان وتنش میلز د٦٤- څنګه تنظیم څنګه عدالت ؟

٦٥- په خپل سرې ٦٦- داجنجالو نه داسې نه حل کیږي ٦٧ -را تلو نکی دنیـــا .

هو. پور ته قلمی اثار موجود او تر او سه چا پ ته ندی رسید لـی چې دعلم دو ستا نو دزیـــا ت معلو ما ت لپاره جمع بنـــدی او دضرورت په وخت کی به دهغـو ی په واك او اختیار کی ور کړه شـی.

دیادو لو وړ خبر داده چـه ددی علمی رسالی او اثر په چـا پ او نشر کښی داسلامی شئونو او اوقافو وزار ت دنشراتو ریاست او همدا ډنګه دآریانا نشرا تی مو ســـی مسئو لینو او کار کوونکو ډیـــره همکاری کړی د مرحوم داکتر سعید افغانی کورنی او دوســتان د دوی د ګمك یادو نی زیار او زحمت څخه دزړه دکومی مننه کوی .

(وصلح خیـــر)

PROPERTY OF ARIC Established 1989

PROPERTY OF ACKU 8527